

JEAN-CLAUDE DHOTEL s.j.

Wie ben je
Ignatius van Loyola ?

Ignatius
de Loyola

WIE BEN JE, IGNATIUS VAN LOYOLA?

Dit is het eerste deel
van de reeks *CARDONER*,
publicaties, uitgegeven o.l.v.
de redactie van *CARDONER*.
Tijdschrift voor spiritualiteit.
Een uitgave van de Nederlandse
en Vlaamse jezuiteten.
Paul Begheyn, Jan Stuyt,
Mark Rotsaert en Jan Vanneste.

Jean-Claude Dhôtel s.j.

WIE BEN JE, IGNATIUS VAN LOYOLA?

Een uitgave van de
Gemeenschappen van Christelijk Leven
Gent - Zeist,
en van de
Jezuiten in Vlaanderen en Nederland

Oorspronkelijke titel:
Qui es-tu, Ignace de Loyola?

Oorspronkelijke uitgever:
Vie Chrétienne, Paris, 1973

Vertaald uit het Frans door
Philip Debruyne s.J.

© 1984 by "Cardoner",
Brussel - 's Gravenhage.

Tweede, volledig hierziene uitgave, 2005

VOORWOORD

‘Wie ben je?’

Op een dergelijke vraag krijg je nooit een antwoord: het mysterie van een menselijk wezen is nooit uitgeput. Nu ik dit werkje beëindig, stel ik me nog steeds deze vraag. En ik hoop dat de lezer bij de laatste regel van dit boekje Ignatius van Loyola nog beter wil leren kennen.

Een fascinerende persoonlijkheid, maar zoals alles wat fascinerend is, een beetje ontzagwekkend. Terwijl je leest kun je op afstand blijven en je langzamerhand laten inpalmen. Daarom schreef ik deze bladzijden, gebruik makend van de vrije tijd die een beenbreuk mij bezorgde - een kleine overeenkomst met de gewonde van Pamplona.

Ik zou mijn bedoelingen nog wat duidelijker willen stellen.

Helemaal door God in beslag genomen, beleefde Ignatius rond zijn dertigste een beslissende ervaring. Hij leefde in een wereld die sinds de invallen der barbaren nog nooit zo erg door elkaar was geschud. Door ontelbare wederwaardigheden, beproevingen en wegveranderingen heen, werd zijn leven door de trouw aan deze ervaring bepaald. Om deze met anderen te delen heeft hij haar neergeschreven in een boekje, de *Geestelijke Oefeningen*. Het is een van die zeldzame werken die niet geschreven zijn om gelezen te worden. De Oefeningen kunnen niet verteld of gelezen worden. Ze worden gedaan.

Vele mensen hebben de *Oefeningen* of retraites die erdoor geïnspireerd worden ‘gedaan’. En ze blijven ze doen in deze veranderende tijden. Te midden van onzekerheid en verwarring, maar ook van grote hoop ondervinden zij de waarde ervan.

Toch kennen ze de auteur ervan niet. Bij sommigen leeft er zelfs een zekere afkeerreflex tegenover hem, alsof zijn naam ik weet niet welke kwaadaardige macht zou uitdrukken. Ignatius maakt bang. Ook de *Oefeningen* maken bang. Maar het gebeurt slechts zelden, dat iemand die hen heeft doorleefd God er niet werkelijk om gedankt heeft.

Vanuit deze vaststelling wou ik enkel maar laten zien dat de *Oefeningen* en het leven van Sint Ignatius helemaal bij elkaar horen. Bij het begin van elk der negen hoofdstukken duidt een precieze, gedateerde gebeurtenis, als een bladzijde uit een agenda, een etappe aan of een karakteristieke wending. Op dezelfde manier zijn ook de *Geestelijke Oefeningen* verdeeld in weken en dagen, als mijlpalen op een geestelijke weg.

Telkens ook worden er enkele regels afgedrukt uit het boekje van de *Oefeningen*. De inhoud van het hoofdstuk illustreert deze regels, niet aan de hand van een leer, maar gewoonweg met het leven van Ignatius. Verder heb ik niets uitgevonden...

Er rest mij enkel nog de anderen terug te geven, wat ik van hen geleend heb (zonder toestemming, mogen ze 't me vergeven!).

Op de eerste plaats Ignatius en zijn vrienden die over hem geschreven hebben (en tegelijk ook de vertalers, vooral van het tijdschrift en de reeks *Christus*). Zij die mij sinds dertig jaar de *Oefeningen* hebben 'gegeven', Pierre Jounel, Jean Desombre, Jean Laplace, Jacques Goussault en anderen. Zij die mij door hun boeken of artikels Ignatius hebben leren begrijpen of waarderen, vooral Dominique Bertrand, François Courel, Gaston Fessard, Maurice Giuliani, Alain Guillermou, Pedro de Leturia., Hugo Rahner, François Roustang... Mijn medebroeders jezuiten, vanaf Pedro Arrupe, de huidige opvolger van Ignatius tot en met de medebroeders van mijn gemeenschap. Wat er ook gebeurt, proberen zij allen in de twintigste eeuw het avontuur van de eerste gezellen te beleven...

En ook, ik wou bijna zeggen vooral, maar dat zou niet helemaal rechtvaardig zijn, het 'milieu' waarin deze bladzijden ontstaan zijn:

de leden van de *Gemeenschappen van Christelijk Leven*. Deze nieuwe gezellen willen na en met de jezuiten dienen in de Kerk volgens de geest van Ignatius. Van die geest willen ook zij leven en haar naar de wereld toe dragen. Hoe kan ik hen allemaal opnoemen, die van gisteren en van vandaag, de levenden en de overledenen? Gonzague, Marie-Geneviève, Paul, José, Jean-Pierre, Georges, Augustin... En Roland, Claude en Annick, Madeleine, Claude, Gérard en Anne-Marie, Xavier en Micheline, Philippe-Antoine en Bénédicte... En de vrienden uit Europa en van het einde van de wereld, uit Canada en de Filippijnen...

Wat jullie mij gegeven hebben, schenk ik terug, aan jullie en aan de lezers.

Ik voeg er nog dit aan toe: in 1622 heeft de Kerk erkend dat Ignatius van Loyola bij het getal der heiligen hoorde. In 1922 - 50 jaar geleden dus - heeft Pius XI om zo te zeggen de *Geestelijke Oefeningen* 'heilig verklaard'. Op het einde van dit jaar bied ik deze bladzijden aan als viering van deze dubbele verjaardag, die misschien te weinig opgemerkt is voorbijgegaan.

'Vie Chrétienne'
Kerstmis 1972

BIJ DE NEDERLANDSTALIGE UITGAVE

Aanleiding tot deze vertaling werd niet geboden door een gebroken been. Wel heeft ze iets met Canada te maken.

Tijdens mijn *derde jaar* o.l.v. pater Gilles Cusson in het *Centre de Spiritualité Ignatienne* te Québec, werd ik werkelijk gefascineerd door dit kleine boekje van Jean Claude Dhôtel. Aanvankelijk begon ik het voor mijn genoegen in het Nederlands te vertalen. Naderhand bleek dat er in ons taalgebied een behoefte aan dergelijke eenvoudige inleiding op het leven van onze ordestichter Ignatius bestaat. Ook vanuit onze Vlaamse en Nederlandse G.C.L. kwamen er belangstellende vragen.

Graag wil ik met name enkele vrienden danken die me bij deze uitgave geholpen hebben. Mary Blickman (die het manuscript ook voor Noord-Nederlandse lezers genietbaar gemaakt heeft) en de bewoners van het huis Shalom in Brussel, zuster Greta Coninckx, Ann Lodens (die voor een prettige kaft en titelpagina's zorgde) en Carina Truyens.

Zelf draag ik graag dit werkje op aan onze Brabantse G.C.L.-groepen. Zij hebben mij er van ver en van dichtbij toe gestimuleerd. Moge het ook hen helpen hun eigen roeping in deze tijd beter te leren ontdekken.

Bij het tot stand komen van deze uitgave blijkt dat dit boekje meteen het eerste nummer wordt van een nieuwe reeks Cardoner, publicaties bij het gelijknamige tijdschrift. Ook hierin kan ik me alleen maar verheugen.

Québec, februari 1984 - Brussel, juli 1984
Philip Debruyne s.J.

EEN DAG UIT HET JAAR 1491

Er is geen mirakel gebeurd bij de geboorte van Inigo de Loyola. Volgens een legende zoo hij geboren zijn in een stal, op kerstnacht. De historici veronderstellen dat hij in 1491 geboren is, zonder verdere precisie.

Er is ook geen journalist aanwezig om de aankondiging van het 'Europees mirakel' door te seinen, wanneer enkele maanden later een uitgehongerde matroos van de Santa Maria het Amerikaanse vasteland ontdekt. Evenmin, wanneer tezelfdertijd de val van Granada door de legers van de koning van Spanje de Arabische aanwezigheid in West-Europa beëindigt.

Niemand uit zijn omgeving beseft dat het dertiende en laatste kind van de heren van Loyola het geluk heeft op dat ogenblik ter wereld te komen. De 'Casa Solar', het versterkte huis waar de familie woont, reikt met zijn stevige wortels in de Middeleeuwen. Het leven dat men er leidt hoort nog bij het verleden. Gutenbergs uitvinding is amper binnen zijn muren doorgedrongen. Er is een 'getijdenboek' want ze zijn vroom, en een boek met legenden, want ze zijn rijk...

Toch is de grote ommekeer van Europa begonnen: de Renaissance, de dageraad der moderne tijden. Men mag haar noemen zoals men wil... Voor Ignatius is het een geluk op dat ogenblik geboren te zijn.

Geluk? Nee. Er is iets anders wat hij vanaf zijn bekering gepassioneerd zal volgen. Doorheen de gebeurtenissen, de ideeën, de mensen zoekt hij naar God, 'zoals naar een mens aan het werk', in de gebeurtenissen, de ideeën, de mensen.

‘Contemplatief in de actie’, op zoek ‘God in alle dingen te zien’ om zijn wil te ontdekken en te vervullen, zal hij de man zijn die de Kerk en de wereld in deze tijd nodig hadden.

I. Een man, een tijdperk, een wereld

De grote omvang en omtrek van de aarde zien met zo vele en zo verschillende mensen. In het bijzonder het huis en de vertrekken van Onze-Lieve-Vrouw in de stad Nazaret in de provincie Galilea. De drie goddelijke personen kijken naar het oppervlak en de omtrek van heel de aarde en naar alle mensen in een zo grote verscheidenheid van kleding en gedrag: de een blank en de ander zwart, de een in vrede en de ander in oorlog, de een huilt en de ander lacht, de een is gezond, de ander ziek, de een wordt geboren en de ander sterft.

∞ *Geestelijke Oefeningen, nrs. 102-106.*

De visie die Sint Ignatius voorstelt aan wie in de *Geestelijke Oefeningen* de menswording overweegt, is zo groot als de wereld en zo gedetailleerd als een close-up in een film: de wereld, gezien door een kosmonaut, en de tranen van een kind in Vietnam. Levert het verhaal van Lucas niet hetzelfde perspectief? Wanneer de engel spreekt vallen de muren van het huis van Nazaret. Het wordt zo groot als het 'huis van Jakob' voor 'een Rijk dat geen einde zal kennen'. Het is vervuld van 'alle geslachten' bezongen in het Magnificat, van de machtigen en van de eenvoudigen, van de hongerigen die verzadigd zijn en van de rijken die met lege handen weggestuurd worden...

Al was het huis van Loyola gebouwd om tegen de vier winden beschermd te zijn, nu moeten we er de deuren en vensters van openen, meteen het Baskenland verlaten, en Spanje en Europa. En met één enkele blik het leven van Ignatius en de 'wereldbol' omvatten. Want

Gods wil, die hem bij elke levensfase zal worden meegedeeld, zal altijd te maken hebben met het plan dat eens onthuld werd in het huis van Nazaret.

DE LAATSTGEBORENE VAN DE LOYOLA'S

Blonde haren, snor en baard, zwarte ogen. Gestalte: 1,60 m. Bijzonder kenmerk (na 1521): hinkt met het rechter been. Geboren in 1491 (?) in Azpeitia, provincie Guipúzcoa, Spanje. Van Beltrán, en Marina Saenz de Licona. Opeenvolgende betrekkingen: page, edelman, (vagebond), student, priester, overste van de Sociëteit van Jezus. Opeenvolgende woonplaatsen: Azpeitia, Arévalo, Nájera, (zonder vaste woonplaats), Barcelona, Alcalá, Salamanca, Parijs, Venetië, Rome. Zo zou, achtereenvolgens, de identiteitskaart van Inigo de Loyola er kunnen uitzien.

Inigo is zijn voornaam. Later zal hij hem bij het omzetten in het Latijn omvormen, misschien uit devotie voor Ignatius van Antiochië. Hij is Bask, eigenzinnig, koppig, een beetje zwijgzaam, maar levendig en goedlachs. Trouw aan de Spaanse kroon, zoals de hele familie. Drie van zijn broers zullen voor de eer van Keizer Karel sterven, tussen Mexico en Hongarije.

Kort na zijn geboorte is zijn moeder gestorven. Als eenmaal de gelukkige uren bij zijn voedster voorbij zijn, verlaat hij de kleine boeren van het gehucht om naar Arévalo te gaan, als page aan het hof van de koninklijke schatmeester. Op 25-jarige leeftijd wordt hij aangenomen aan het hof van de onderkoning van Navarra. En het is in dienst van deze onderkoning, dat op 20 mei 1521 een kanonskogel een einde maakt aan zijn loopbaan.

Welke loopbaan? Volgens sommigen was hij op de eerste plaats een soldaat. De Sociëteit van Jezus zou, wat haar organisatie betreft, een kopie zijn van het leger, omwille van de woorden 'Compagnie' (zo wordt de Sociëteit in het Frans en het Spaans genoemd), generaal, gehoorzaamheid. Maar deze woorden zijn niet ontleend aan de militaire

woordenschat en de discipline was niet de belangrijkste kracht van de gewapende benden van de 16e eeuw. Daarbij moet men erkennen dat Ignatius geen beroepssoldaat geweest is. Hij draagt een zwaard. Maar dat maakt deel uit van zijn kledij. En het is niet louter decoratief, zoals bij de leerlingen van de militaire school of de leden van de Franse Academie. Hij heeft dikwijls de gelegenheid het te trekken, maar tegen nachtridders, of voor de mooie ogen van een dame. Hij heeft gevoel voor eer, ridderschap, trouw aan de koning, maar geen of slechts weinig notie van strategie, tactiek, of zelfs discipline. De plaats van zijn ondernemingen is veeleer het hof dan het slagveld. Veel beter dan de oorlogswapenrusting staat hem het kleurige gewaad van de edelman, dat hij trouwens met veel zwier draagt.

En al was zijn geloof levendig, zijn leven was niet helemaal deugdzaam. Men zal nooit precies weten wat er in Azpeitia gebeurd is gedurende de carnaval van 1515. Een beschuldigingsakte vermeldt op zijn rekening 'enorme misdaden, 's nachts gepleegd met voorbedachten rade en door list en verraad'. We weten alleen dat Ignatius het er goed van af bracht.

Waarom nog langer daarbij blijven? Dit eerste deel van zijn bestaan krijgt in *Het verhaal van de Pelgrim*, zijn *Autobiografie* één zin:

Tot mijn zesentwintigste was ik iemand die mij overgaf aan de ijdelheden van de wereld. En ik hield me graag bezig met het oefenen in het hanteren van de wapens met een groot en ijdel verlangen daarbij eer te behalen.

In werkelijkheid is hij op dat ogenblik dertig jaar. Dertig jaren die van belang waren in de wereldgeschiedenis.

HET WERELDTONEEL

Laten we eens kijken naar de parallele chronologie, op het einde van dit hoofdstuk. Opvallend is de samenhang tussen de gebeurtenissen die samenvielen met Inigo's eerste levensjaren en die waaraan hij later

zelf actief deel had. Hij wordt geboren op het ogenblik dat het doek geopend wordt voor een der belangrijkste omwentelingen in de geschiedenis. Drie galmende slagen kondigen haar aan.

De eerste slag, de val van Granada. De islam wordt uit West-Europa verjaagd. Maar de Halve Maan zal zijn punt in het oosten drukken en Keizer Karel tot een uitputtingsoorlog tegen Suleiman dwingen. De oorlog zal Ignatius en zijn gezellen verhinderen naar Jeruzalem te gaan. Maar hij zal steeds blijven verlangen zijn vrienden naar het land van Christus te sturen om het Evangelie naar de islam te brengen.

Tweede slag, Christoffel Columbus ontdekt Amerika en Vasco da Gama opent de weg naar Indië. De wereld wordt groter en zet apostelen aan het werk. In het jaar waarop de Sociëteit door de paus wordt goedgekeurd, vertrekt Franciscus Xaverius naar Indië, Japan en bijna naar China. Kort daarop scheept een groep Jezuïeten in naar Brazilië.

Derde slag, de Italiaanse oorlogen. Het fenomeen der Renaissance wordt Europees. Het is niet bekend in welke mate Ignatius interesse had voor de bouw van de Sint-Pieter te Rome of voor de decoratie van de Sixtijnse kapel door Michelangelo. Maar als tijdgenoot van Rabelais, die misschien zelfs zijn weg gekruist heeft in het *Quartier Latin* te Parijs, zal hij het belang onderkennen van de profane cultuur en van de ‘humaniora’.

Al deze initiatieven, die door de gebeurtenissen werden veroorzaakt, zullen tot één doel worden geordend: de hervorming in de Kerk.

Terwijl de kleine Inigo aan de borst ligt van zijn voedster, wordt de troon van Sint-Pieter bezet door Alexander VI Borgia. Een halve eeuw later wordt Franciscus, een kleinzoon van de paus, door Ignatius in de Sociëteit van Jezus toegelaten. Hij zal er de derde ‘generaal’ van worden. De Kerk zal in hem de naam Borgia, die ook door Alexander, Caesar en de al te bekende Lucretia gedragen werd, heilig verklaren. Achter deze anekdote moet men Ignatius’ hartstocht lezen voor ‘onze heilige moeder de Kerk’, zoals hij zegt, en voor de hervorming van de Kerk.

Het is ook het uur van de Hervorming. Sommigen besteden er al hun krachten aan. Erasmus en Luther zijn Ignatius' oudere broers, Calvijn zijn jongere. Gedurende vijftien jaar zal hij omwille van de 'nieuwheid' van zijn *Geestelijke Oefeningen* en van de levensstijl van zijn gezellen verdacht worden en overgeleverd aan de inquisiteurs. Toch zal ook hij, anders dan en tegen alles, maar van binnenuit, werken aan de hervorming van de Kerk.

Want de 'nieuwheid' die hij de wereld brengt borrelt op uit een diepe geestelijke vernieuwing. Ze voedt zich aan een waakzame aandacht voor de noden van de tijd. Ze toont haar waarachtigheid door een absolute trouw aan de Kerk en een totale gehoorzaamheid aan de plaatsvervanger van Christus.

1556. Troonsafstand van Keizer Karel en dood van Ignatius van Loyola. Een toeval. Het keizerrijk zal uiteenvallen, maar de duizend jezùieten die er reeds zijn, hebben de grenzen van het keizerrijk al overschreden. Ze zijn 'overall in de wereld', overall waar er mensen zijn 'in een zo grote verscheidenheid van kleding en gedrag: de een blank en de ander zwart, de een in vrede en de ander in oorlog, de een huilt en de ander lacht, de een is gezond, de ander ziek, de een wordt geboren en de ander sterft...' Ze werden dáárheen gezonden waar de grootste en meest universele nood was. En de onderscheiding van deze noden gebeurde gedurende vijftien jaar in een kleine kamer te Rome. Daar onderzocht Ignatius tot de laatste avond de tekenen des tijds om te voldoen aan een vraag die groter was dan wat hij kon bieden.

'Hoe zal dit geschieden?', vroeg de maagd Maria. Hoe is de vuri-ge *caballero* daar gekomen? Alles begon op de vestingmuren van Pamplona op Pinkstermaandag 1521.

LEVEN VAN SINT IGNATIUS

Geboorte van Inigo de Loyola	1491
	1492
	1494
	1497
page te Arevalo	1503
	1506
	1509
	1513
"enorme misdaden" in Azpeitia	1514
	1515
	1516
	1517
in dienst van de onderkoning van Navarra	1519
	1520
	1521
	1522
gewond bij het beleg van Pamplona	1523
verblijf te Montserrat en Manresa	1524
bedevaart naar Jeruzalem	1525
	1528
studies in Spanje	1530
aankomst in Parijs	1531
	1534
de eerste gezellen leggen hun geloften af in Montmartre	1535
Inigo verlaat Parijs	1537
	1538
priesterwijding der gezellen in Venetië	1539
aankomst der gezellen in Rome	1540
onderscheiding der gezellen	
goedkeuring van de Sociëteit van Jezus	
vertrek van Franciscus Xaverius	1541
Ignatius gekozen tot generale overste van de Sociëteit van Jezus	
plechtige gelofte	1542
	1543
de paus zendt jezuiten naar Trente	1545
dood van Pierre Favre. Intrede van Franciscus Borgia. Jezuiten in Brazilië	1546
Paulus III keurt de <i>Oefeningen</i> goed	1548
Franciscus Xaverius in Japan	1549
bevestiging van de Sociëteit	1550
dood van Franciscus Xaverius	1552
stichting van de franse provincie	1555
	1556
dood van Ignatius (31 juli)	1556

GELIJKTijdige GEBEURTENISSEN

Val van Granada. Ontdekking van Amerika
Alexander VI Borgia wordt paus
begin van de Italiaanse oorlogen
Vasco da Gama reist om de Kaap
Julius III wordt paus
bouw van de Sint-Pieter te Rome
geboorte Calvinj. De Portugezen in Malakka
Leo X wordt paus
de Portugezen in China
Frans I koning van Frankrijk
Karel V koning van Spanje
Machiavelli schrijft <i>Il principe</i>
De Spanjaarden te Yucatan
Karel V wordt keizer van Duitsland
Cortès in Mexico
Luther breekt met Rome
de turken in Belgrado
Pizzarro bij de Inca's
slag bij Pavia
Verrazzano op de Amerikaanse kusten
de Confessie van Augsburg
Hendrik VIII breekt met Rome
verovering van Peru
Paulus III wordt paus. Jacques Cartier in Canada
Rabelais schrijft <i>Gargantua</i> . De "Plakkaten"
oorlog tussen Venetië en de turken
Calvinj publiceert <i>L'institution Chrétienne</i>
Michelangelo schildert het Laatste Oordeel
de Spanjaarden in Japan
de Portugezen op de Filippijnen
Copernicus: <i>De revolutionibus</i>
opening van het Concilie van Trente
dood van Luther
Julius III wordt paus
Ronsard schrijft <i>Les amours</i>
Marcellus II en Paulus IV worden paus
vrede van Augsburg
troonsafstand van Keizer Karel

EERSTE DEEL

Een man om Christus te dienen

MAANDAG 20 MEI 1521

Inigo is in de vesting van Pamplona aangekomen, met enige versterking voor Miguel de Herrera, commandant van het garnizoen. Deze morgen zijn de Franse troepen onder bevel van André de Foix de stad binnengetrokken. Een kleine episode in de strijd tussen Frans I en Keizer Karel. Zonder het avontuur van Ignatius zou de geschiedenis het zelfs niet onthouden hebben...

Herrera overweegt zich over te geven. Inigo wil de eer redden. Een korte discussie: Inigo haalt het. Voor hij zich op de vestingmuren begeeft, biecht hij naar middeleeuwse gewoonte zijn zonden aan een wapenmaker. Er was namelijk geen priester in de vesting. Na zes uur strijd verbrijzelt een kanonskogel het rechterbeen van Inigo, juist boven de knie. Ook het linkerbeen is gekwetst. Het gevecht eindigt meteen.

Met veel hoffelijkheid maar met minder bekwaamheid door de fransen behandeld - daar getuigt hij zelf van - wordt hij eerst gedurende veertien dagen ter plaatse verzorgd. Dan voert men hem over berg en dal op een berie naar Loyola, honderd kilometer ver. Hier is hij opnieuw overgeleverd aan geneesheren en chirurgen. Het been moet voor een tweede maal gebroken worden: een 'beenhouwerij', zegt hij, die hij met gebalde vuisten verdraagt.

Hij maakt het heel slecht. Op 24 juni raadt men hem aan de laatste sacramenten te ontvangen. De 28e wordt hij als verloren beschouwd. Maar bij het ochtendgloren van de heiligen Petrus en Paulus voelt hij zich beter. Weldra zal hij buiten gevaar zijn.

De 30e was Pamplona heroverd door de Spanjaarden. Te laat voor Inigo!

2. De dromen van Loyola

Als wij al aandacht geven aan zo'n oproep van de aardse koning, hoeveel te meer aandacht verdient dan niet Christus onze Heer, de eeuwige koning. Hem zien en vóór hem de hele wereld, die hij oproept.

✻ Geestelijke Oefeningen, nr. 95

‘Toen je onder de vijgenboom zat, heb ik je gezien’, zei Jezus tot Natanaël.

Maar wat deed Natanaël onder de vijgenboom? De meest eenvoudige uitleg is waarschijnlijk de beste. Als het middag is, en warm, en een vijgenboom zijn schaduw biedt, wat kun je dan beter doen dan een middagdutje? Misschien droomde Natanaël wel. En daar hij een hartstochtelijke Israëliet was, droomde hij van zijn land en van hem die op zekere dag zou opstaan om het te bevrijden. Toen kwam Filippus hem wakker schudden: ‘Kom vlug Ik heb hem gevonden!’

Iets dergelijks gebeurt met Inigo. Zijn toestand is zoveel beter geworden. Een nieuwe operatie - deze maal van esthetische chirurgie - is nodig om een uitstekend stukje been weg te zagen en zijn been dat wat korter geworden was uit te rekken. Wat zou hij niet gedaan hebben om opnieuw een charmante jongen te worden?

OM DE TIJD TE VULLEN

In de maand september vinden we hem terug, aan de beterhand. In dit soort avontuur komt er een ogenblik waarop je niets anders meer

te doen hebt dan te wachten. Je voelt je goed, maar je verveelt je, je kijkt dikwijls naar de kant van het raam, als een vogel in een kooi. Bij de minste gedachte, het minste zuchtje van de wind, een bos bloemen waar je ogen op rusten, een lied dat in de lucht hangt... gaat de verbeelding haar gang. Inigo hoort de praatjes van de vrouwen die beneden op de koer linzen sorteren. Verder is er het gesprek van de boer met zijn koeien. Door het raam van zijn kamer kijkt hij naar de bomen in de tuin, waar de vruchten rijpen en naar de laatste zomerkleuren op de flanken van de Isarraitz. Als de nacht komt richt hij zijn ogen naar de hemel en naar de sterren. Want men valt niet gemakkelijk in slaap wanneer men zich stil moet houden.

Er is ook lectuur. Maar je hebt nauwelijks zin in ernstige boeken. Je hebt er behoefte aan even te ontsnappen. De romans stapelen zich op je nachtkastje op... Inigo vraagt zijn schoonzus naar de fabelachtige geschiedenissen van Amadis en Tristan. Ridderromans doen hem dromen. Maar dit soort literatuur is er niet in een ernstig huis. De vrome Madeleine komt terug met een stapel dikke boeken die ze, ik weet niet waar, gevonden heeft: het *Leven van Christus*, in vier delen, en de *Gulden legende*. Bij gebrek aan beter...

AFWISSELENDE DROMEN

Het *Leven van Christus* van Ludolf de Kartuizer is niet zomaar een verhaal, genomen uit het evangelie en de apocriefen. Het is ook en vooral een spiritualiteitsboek. En de *Gulden legende* is een reeks citaten en anekdotes uit het leven der heiligen, met hetzelfde doel: zoals Christus grote dingen doet uit liefde tot God.

Tegen alle verwachting in boeit het Inigo. Grote dingen doen, is dat niet de droom die hij heeft? Maar nu begint alles door elkaar te lopen! Want hier is er de aardse koning, daar de eeuwige Koning. Hier Onze-Lieve-Vrouw, daar een andere dame. De ene droom volgt op de andere.

Voor de andere dame houdt zijn aandacht vast. Daar is hij vertrokken. Vanuit de herinnering aan de ridderromans die hij toch een beetje moet missen, rijdt hij door het land om bij haar te komen, terwijl

hij zijn vijanden neerslaat en probeert een madrigaal te dichten. Want, zegt hij, ‘deze dame was niet van gewone adel. Ze was geen gravin, geen hertogin, maar veel hoger van afkomst’. Misschien de Infante van Castilië? En zijn verbeelding gaat haar vrije loop, twee, drie, vier uren na elkaar.

Dan neemt hij opnieuw het boek en weldra legt hij het weer weg. Een nieuwe droom haakt zich vast aan de vorige.

- De heilige Dominicus heeft dit gedaan, ik zou het ook moeten kunnen. Sint Franciscus heeft dat gedaan, dat zou ik ook moeten doen.

Nu ziet hij zichzelf in de woestijn, gekleed in zakken. Hij voedt zich met wilde kruiden. Of blootsvoets op weg naar Jeruzalem. Of alleen in een grot, zich overleverend aan verschrikkelijke boetedoeningen. Zoals de heiligen. Uit liefde tot God.

De liefde...? Een dame die niet van gewone adel is, geen gravin of hertogin... Enzovoort. Tot hij in slaap valt.

GOD SCHENKT DE VREUGDE

Bij het lezen van de *Autobiografie* is het duidelijk dat bij Ignatius de verbeelding het belangrijkste zintuig is. Maar zouden wij zonder dit beetje dwaasheid een geschiedenis hebben? Toch stellen deze afwisselende dromen hem voor een vraag:

Wanneer ik denk aan wat van de wereld is, heb ik er veel genoeg aan. Maar wanneer ik moe ben en ophoud met nadenken, voel ik mij dor en onvoldaan. Wanneer ik er echter van droom blootsvoets naar Jeruzalem te gaan, slechts kruiden meer te eten, me zoals de heiligen aan alle gestrengheden over te leveren, voel ik niet enkel grote innerlijke bewegingen terwijl ik dergelijke gedachten overweeg. Maar ook wanneer ik er mee opgehouden heb, blijf ik voldaan en vreugdevol.

Nu gaat het slechts om een eenvoudige vaststelling. Maar het is het vertrekpunt van een der meest fundamentele kenmerken van de igitaniaanse spiritualiteit: de ervaring van de onderscheiding die de verbeelding en de gevoeligheid controleert, niet om ze in te tomen, maar om er het beste uit te halen.

Na sommige gedachten is hij eerder droevig, na andere vreugdevol. Waar komt dit vandaan? Hij is nog niet in staat deze vraag te beantwoorden. Maar hij neigt natuurlijk naar de vreugde. Wanneer deze ervaringen zich herhalen en hij ze achteraf probeert te controleren, zal hij weldra het antwoord vinden. Dan zal hij tegen allen die de vreugde bederven in, tegen de religieuze azijnpissers en de vastengezichten, tegen hen die in het geestelijke avontuur slechts een droevige pelgrimstocht in een tranendal zien, tegen alle doloristen in de literatuur en in de kunst die het westerse christendom geproduceerd heeft, deze goede boodschap durven verkondigen:

Het is God en zijn engelen eigen om waarachtige blijdschap en geestelijke vreugde te geven, waarbij zij alle droefheid en verwarring die de vijand veroorzaakt wegnemen. De vijand is het eigen om te vechten tegen die blijdschap en geestelijke vertroosting door schijnredenen, spitsvondigheden en aanhoudende misleidingen.

☞ *Geestelijke Oefeningen nr. 329*

Dit eerste criterium van de ‘onderscheiding der geesten’ is eenvoudig, klaar en duidelijk. Misschien té, want de vijand kent spitsvondigheden die men zal moeten ontmaskeren als het zover is. Maar er is een eerste ervaring.

DE KEUZE VAN DE BOETELING

Tussen de aardse koning en de eeuwige Koning, tussen de dienst van een hoge dame en die van Onze-Lieve-Vrouw, tussen de wereld en God, heeft Inigo een definitieve keuze gedaan door de vreugde te

verkiezen boven de droefheid. Weldra ziet hij echter de afstand tussen droom en werkelijkheid. Een kanonskogel heft een levensgeschiedenis niet op! Hij moet opnieuw aan zijn verleden denken. Niet meer omwille van de verleidelijke kleuren van de eer en van zijn liefdesgeschiedenissen, maar in het licht van God: een verleden als zondaar in een zondige wereld. En zie, dit verleden wordt voor hem als een weg die hij moet gaan om bij Christus en de heiligen te komen. Nu weet hij dat hij geen stappen kan overslaan, noch de tijd van boete en bekering naast zich neerleggen. Zijn weg zal er dus een zijn van een boeteling. Tussen andere plannen dringt dat van een pelgrimstocht zich meer en meer op.

Eenmaal deze beslissing genomen, verdwijnen de ongezonde dromen. Op een nacht stelt hij zich Onze-Lieve-Vrouw met het kindje Jezus voor.

Bij het zien daarvan ontving ik gedurende opmerkelijk lange tijd een erg overdadige vertroosting. Het liet in mij een geweldige afkeer achter van heel mijn vroegere leven, vooral van de dingen van het vlees. Ik had de indruk dat mij alle voorstellingen waarmee ik mijn ziel vroeger beklad had ontnomen waren.

✻ *Autobiografie, nr. 10*

Dit is het eerste objectieve teken van Inigo's bekering. Er is iets gebeurd. Nu moeten we de balans opmaken.

Ernstige mensen zullen zeker verwonderd zijn dat beslissingen die zo belangrijk zijn voor het leven van een mens genomen worden vanuit dromen, verbeelding, gevoelens. Dit geeft inderdaad geen ernstige indruk. Toch moet men dan toegeven dat God zelf niet ernstig is. Vanaf Jakob tot Jozef, van de kleine Samuel tot de wijzen uit het oosten, van Jeremia tot de apostelen Petrus en Paulus, kan men de gelegenheden immers niet tellen waarbij God zijn vrienden 'in een droom' heeft aangesproken. Het is immers nog het eenvoudigste middel dat God gekozen heeft om ons te doen inzien dat de plannen die op Hem betrekking hebben niet van ons komen. Ze zijn groter dan wat wij

kunnen bevatten van de werkelijkheid en zelfs van wat er mogelijk is! Het belangrijkste is de dromen te interpreteren. En ook dit is een gave van God...

In Inigo's verblijf te Loyola zouden we dus vier stappen kunnen onderscheiden:

1. Hij werd door Christus en de heiligen *bekoord*. Vanaf het begin stelt hij zich Jezus voor als een *leider met aanzien* die de mensen in zijn dienst uitnodigt. Het is een soort fascinatie, dezelfde die de jonge page moest gehad hebben bij zijn aankomst aan het hof te Arévalo.

2. Hij werd bekoord door het heldhaftige karakter van de dienst. Hij verlangde grote en moeilijke dingen te ondernemen, om zich te *onderscheiden* in de ogen van deze nieuwe Koning, zoals de ridder die heldendaden wil verrichten.

3. Terwijl hij toegaf aan zijn verbeelding, werd hij er zich van bewust dat hij een *keuze* moest doen. Het is onmogelijk beide dromen tegelijk na te jagen, Christus achternagaan of de gunst van een vrouw veroveren. Dit was een eerste ervaring van de *onderscheiding der geesten*.

4. Meer nog, het is onmogelijk Christus te volgen zonder te proberen op Hem te lijken. De bekering is geen 'donderslag'. De verlichting van Loyola heeft vooral de schaduwen van zijn leven in reliëf gebracht. De weg die hij zal nemen zal die van de *boete* zijn. Maar wel in vreugde. Maar wel om grote dingen te doen. Maar wel om de dienst van Jezus Christus waardig te worden.

In deze tijd van genezing zijn er niet enkel dromen. Er is ook een project dat vorm krijgt.

IN DE LENTE

De laatste weken worden een soort recollectie van wat voorgevallen is. Hij kiest een mooi glanzend papier en als een schoonschrijver of zelfs een verluchter schrijft hij zorgvuldig de belangrijkste passages over van wat hij gelezen heeft. De woorden van Jezus in het rood, die van Onze-Lieve-Vrouw in het blauw. De rest van de tijd bidt hij, zonder nieuwe dingen te zoeken. Hij komt eenvoudigweg terug op de woorden die hij gehoord heeft, om ze beter te smaken en ze door het hart te laten voelen. Zoals een verliefde die daags na de ontmoeting niet ophoudt terug te denken aan die wonderlijke dag. Het bevoorrechte ogenblik van dit gebed is de nacht, terwijl hij naar de hemel en de sterren kijkt. 'Ik deed het dikwijls, en heel lang, omdat ik bij dit zicht een grote energie ondervond om onze Heer te dienen'.

Maar omdat nu alles goed gaat, moet het project uitgevoerd worden. Eerst Jeruzalem, dat is zeker. Daarna? Hij weet het niet. Misschien een kartuizerklooster of een zwervend leven? Hij zal wel zien. Het belangrijkste is te vertrekken. Hij moet wat listen aanwenden want zijn oudste broer Martin raadt iets wat hij niet graag ziet. Zou onze Inigo een 'verlichte' geworden zijn?

Wie zou hem echter kunnen tegenhouden, wanneer hij de roep van de Welbeminde hoort:

*Kijk! De winter is voorbij,
voorbij zijn de regens, weggegaan.
De bloemen zijn verschenen op het veld,
nu breekt de zangtijd aan,
het koeren van de duif klinkt op het land.
Kom toch! Kom!*

☞ *Hooglied, 2,10-13*

Het is het begin van de lente.

25 MAART 1522

Het is middernacht. In het koor van de kerk gaan de monniken in processie om de metten van Maria Boodschap te zingen. We zijn in Montserrat, in het benedictijnenklooster dat vastgehaakt is aan de flanken van de trotse bergkam, uitgesneden als de tanden van een zaag in de Catalaanse hemel.

Achter het hek staat een man in de menigte pelgrims. In zijn ogen brandt de weerschijn van de lampen die het heiligdom versieren. Hij kijkt naar het rustbrengende gezicht van het prachtige Romaanse Onze-Lieve-Vrouwbeeldje in beschilderd hout. Inigo de Loyola. Een beetje stram in het zakken kleed dat hij net over zijn lijf aangetrokken heeft. Zojuist heeft hij zijn zwaard en dolk als wijgeschenk opgehangen. Zijn edelmanskleren schonk hij aan een bedelaar.

De laatste dagen heeft hij de zeshonderd kilometers die Loyola van Montserrat scheiden afgelegd: de verplichte etappe naar Barcelona waar hij moet inschepen naar Jeruzalem, over Rome en Venetië. De avond van de 21e maart is hij in het klooster aangekomen. Gedurende drie dagen heeft hij, geholpen door een Franse monnik, Jean Chanon, de biecht van de zonden van heel zijn leven voorbereid. Gisteren heeft hij de algemene absolutie gekregen en voor de eerste keer zijn geheim aan iemand toevertrouwd.

Terwijl de nacht vordert zet de nieuwe ridder, nu eens staande, dan weer geknield, zijn wapenwake voort. Voor het ochtendgloren ontvangt hij tijdens de eerste mis van Maria Boodschap het Lichaam van Christus. Als de dag aanbreekt verlaat hij het klooster en daalt hij voorzichtig de berg af.

De weg naar Barcelona, naar het oosten, neemt hij niet, maar hij gaat naar het noorden. Om niet herkend te worden? Dat zegt hij, maar die opmerking geldt slechts voor het ogenblik van zijn vertrek. Om wat rust te nemen voor de grote reis? Vanwege de pest die in Barcelona woedt? Eerder omdat Jean Chanon hem aangeraden heeft zich voor te bereiden op de pelgrimstocht door zich enkele dagen terug te trekken in de buurt van Montserrat, in een dorp waar hij in het hospitaal of in het dominicanenklooster ontvangen zal worden.

Dit dorp heet Manresa.

3. Wat is dit nieuwe leven?

Mij de aanvoerder van alle vijanden voorstellen: hoe hij ontelbare duivels roept en hoe hij ze verspreidt om de mensen vast te ketenen.

Mij Christus onze Heer voorstellen op een nederige plaats, in hoge mate aantrekkelijk. Hoe Hij zovele personen, apostelen, leerlingen uitkiest en ze over de hele wereld uitzendt om de mensen te helpen.

∞ Geestelijke Oefeningen, nr. 140-145

Men moet heel wat wegdenken om zich nu het vroegere Manresa voor te stellen. In verband met al zijn beslissingen zal Ignatius het veel later over deze plaats hebben: 'Ik verwijs naar Manresa.' Toch zijn de tanden van de Montserrat in de verte niet veranderd, noch bij het buitengaan van het dorp de oevers van de Cardoner met de grotten er boven.

Is de man die op de avond van de 25e maart op de deur van het Sint-Luciahospitaal komt kloppen reeds de heilige Ignatius? Dertig jaar later zal hij volgend oordeel geven over zichzelf:

Men moet goed begrijpen hoe de Heer omging met mijn ziel. Weliswaar was die blind, maar ze verlangde er toch sterk naar Hem te dienen in al wat ze ervan wist. En ze had zo besloten grote boetvaardigheden te verrichten, nog niet zozeer met het oog op genoegdoening voor haar zonden, als wel om God welgevallig te zijn en te behagen. Wanneer mij een

bepaalde boete te binnen schoot die de heiligen verricht hadden, dan nam ik mij voor hetzelfde te presteren en zelfs meer. In die gedachten lag heel mijn troost. En ik lette helemaal niet op iets innerlijks. Wat nederigheid was wist ik niet, noch wat liefde was of geduld, evenmin wat onderscheiding was waarvan deze deugden regel en maat kregen. Mijn bedoeling was enkel die grote uiterlijke werken te presteren, omdat de heiligen ze voor de eer van God net zo gedaan hadden.

✞ Autobiografie, nr. 14

Dit oordeel is te genuanceerd om op rekening te zetten van ik weet niet welke valse nederigheid. Ignatius erkent zijn groot verlangen naar heiligheid en vooral dat hij door Christus geleid wordt. Hij noteert echter twee uiterst belangrijke dingen. Op de eerste plaats de verblindende van zijn ziel die niet wist dat 'de grote uiterlijke werken' van de heiligen de zo goed als spontane uitdrukking waren van hun innerlijke deugden 'nederigheid, liefde en geduld'. Wanneer deze deugden er niet zijn, is het risico groot dat de navolging der heiligen na-aperij wordt en dat de beginnening in het geestelijke leven meegesleurd wordt naar de eierzucht die tot geesteshoogmoed leidt. Ten tweede noteert hij zijn gebrek aan 'discretie' of onderscheiding. Over dit gebrek heeft hij het meerdere malen in het verhaal van zijn *Autobiografie*.

GEBREK AAN DISCRETIE

Er is bijvoorbeeld de geschiedenis van de Moor, die hij ontmoette toen hij naar Montserrat reed. Heftiger en heftiger discussiërend over Onze-Lieve-Vrouw, laat Inigo het aan zijn muilezel over of hij door de brede weg te nemen de ongelovige zal achtervolgen om hem te doden, of hem gerust zal laten door de smalle weg te nemen. Onze Heer wilde, zo zegt hij, dat de muilezel de smalle weg der barmhartigheid tegenover deze arme man zou volgen. Des te beter voor hem! Maar er bestaan andere criteria...

En is ook die spectaculaire nachtwake van Montserrat niet wat kinderachtig? Hij geeft zelf toe dat hij het voorbeeld ervan gehaald heeft uit *Amadis de Gaule*. Men kan het ook fijn vinden dat hij zijn kleren aan een bedelaar schenkt. Toch had hij er op zijn minst aan kunnen twijfelen of de arme man niet in de handen van de politie zou vallen. Dat gebeurde dan ook. De bedelaar werd ervan beschuldigd dat hij ze gestolen had.

In Manresa laat hij zijn haar en zijn nagels groeien, omdat hij er vroeger te veel zorg aan besteed had. Alsof heiligheid en netheid niet kunnen samengaan. Hij weigert vlees en wijn en gedurende acht dagen eet hij niets. Natuurlijk wordt hij ziek.

Tot daar het gebrek aan discretie. Wat de bekoring tot ijdele eer betreft, die was heel wat subtieler.

DE STAART VAN DE SLANG.

Het eerste deel van Inigo's verblijf te Manresa, van maart tot juli, is een rustige periode. Hij gaat voedsel bedelen, volgt de diensten in de kathedraal, de mis, de vespers en de completen. De rest van de tijd bidt hij of onderhoudt hij zich met geestelijke personen. Elke zondag gaat hij biechten en ontvangt hij de communie. Dat was zeldzaam in die tijd. Liefst van al leest hij het passieverhaal. Men kan zich hem goed voorstellen: terugdenkend aan zijn biecht te Montserrat, staat hij aan de voet van het Kruis en praat hij gemoedelijk met zijn Heer 'zoals een vriend spreekt met een vriend' (*Geestelijke Oefeningen*, nr. 54).

- Hoe bent U, mijn Schepper, er toe gekomen mens te worden? Hoe bent U van het eeuwige leven gekomen tot een dood in de tijd, om op die manier te sterven voor mijn zonden? En ik, wat heb ik voor Christus gedaan? Wat moet ik voor Christus doen? (*Geestelijke Oefeningen*, nr. 53).

Op andere ogenblikken gebeuren er toch eigenaardige dingen:

Tijdens zijn verblijf in dat gasthuis overkwam het hem op klaarlichte dag dikwijls dat hij vlakbij zich iets in de lucht zag dat hem veel troost gaf omdat het zo uitzonderlijk mooi was. Hij kon er niet goed aan zien wat het voor iets was. Maar op de een of andere manier had hij de indruk dat het de vorm had van een slang, met veel dingen eraan die als ogen schitterden, ook al waren het er geen. Hij vond veel behagen en troost in het zien ervan. Hoe vaker hij het zag, hoe meer de troost toenam, en als het verdween was hij daar verdrietig over.

☞ *Autobiografie, nr. 19*

Een hallucinatie van een slecht gevoed man? Waarschijnlijk niet, want het beeld komt ook terug nadat Inigo ophoudt met vasten. Het belangrijkste is de verhouding tussen het ‘ding’ en zijn geestestoestand. Het is een ding dat blinkt, dat ogen heeft en dat hem gelukkig maakt.

Op een ander ogenblik komt er in hem een gedachte op die wel samenhangt met dit visioen, maar er toch van onderscheiden is:

- Hoe zul je zo’n levenswijze kunnen uithouden gedurende de zeventig jaar die je nog te leven hebt?

Deze keer antwoordt hij meteen:

- Ah, sukkelaar! Kun je mij één levensuur beloven?

Met andere woorden, wanneer de bekoring duidelijk is en hij de neiging tot ontmoediging in zich voelt, is Inigo de les van Loyola niet vergeten. Hij reageert snel en goed. In de komende dagen zal hij echter leren dat de ‘vijand’ zich kan omvormen in een ‘engel van het licht’ door eerst ‘met de toegewijde ziel een eind mee te gaan, om daarna zijn zin te krijgen’. Dan moeten wij ‘bijzonder aandachtig zijn voor het verloop van onze gedachten, want het is pas op het einde dat ‘de vijand van de menselijke natuur ervaren en herkend kan worden aan zijn slangenstaart’. (*Geestelijke Oefeningen* nrs. 332-334)

Is deze vorm, overdekt met dingen die blinken als ogen, niet de projectie van een zeer menselijk gevoel? ‘Je bent een goeie kerel... Men bekijkt je. Je bent schitterend... Men bewondert je’.

Wanneer Inigo later, nog altijd in Manresa, erg ziek wordt en zich in stervensgevaar voelt, komt er een andere gedachte in hem op: ‘je bent een rechtvaardige’. Het is de overgang van de ijdelheid naar de verschrikkelijke bekoring van hoogmoed. Op dit ogenblik slaagt hij er echter in de oorsprong van dit bekoorlijke visioen te herkennen.

In godsnaam, zegt hij tot degenen die hem komen bezoeken na zijn hulpkreet, wanneer jullie me nog eens in doodsgevaar zien, roep dan heel hard: ‘zondaar!’

Maar op dit ogenblik zijn de dingen nog niet zo duidelijk. Tegen het midden van de zomer stelt hij met zekere onrust de veranderingen vast die zich in hem voordoen. Nu eens is hij neerslachtig en lijdt hij aan een soort smakeloosheid die hem alle lust om te bidden ontnemt. Dan is het alsof iemand de mantel van droefheid van zijn schouders wegneemt. Maar van deze veranderingen is hij de meester niet. Hij heeft geen macht meer over zijn dromen. Het lijkt hem dat hij van een Ander afhangt...

Wat is dit nieuwe leven dat we nu beginnen?

Hij is ontzet dat hij geen meester meer is van zichzelf...

DE LEUGENAAR EN DE MOORDENAAR

Ontzetting en weerstand van een man van verlangen. ‘Toen je jong was, ging je waarheen je wilde... Een ander zal je brengen waar je niet naartoe wilt’ zei Jezus tot Petrus. En Johannes voegt eraan toe: ‘Met deze woorden duidde hij aan hoe Petrus zou sterven tot eer van God’. (*Johannes 21, 18-19*)

Inigo weet nog niet door welk soort dood hij heen moet gaan. Hij wil God verheerlijken, maar met de middelen die hij zelf wil kiezen.

Dus zal God hem een tijdje aan zijn eigen krachten overlaten, tot hij begrijpt dat Gods macht zich in de menselijke zwakheid ontplooit.

Van juli tot oktober heeft hij een verschrikkelijke depressie in een cel van het dominicanenklooster. ‘Duisternis en verwarring in de ziel’ zal hij zeggen. ‘Een beweging naar wat laag en aards is. Onrust vanwege verschillende beroeringen en bekingen. Een neiging tot wantrouwen. De ziel die zonder hoop is, zonder liefde, geheel lui, lauw, droevig en als het ware gescheiden van haar Schepper en Heer’ (*Geestelijke Oefeningen*, nr. 317). Het is de troosteloosheid. In dit geval wordt de crisis in gang gezet door de scrupules.

In Montserrat heeft Inigo een ernstige en volledige biecht afgelegd. Men kan zich voorstellen hoe hij zich alle zonden van zijn leven probeerde te herinneren, jaar voor jaar, trachtend de plaatsen en de omstandigheden in het geheugen te roepen, het kasteel en de omgeving van Loyola, het hof te Arévalo en dat van Nájera; de relaties die hij gehad heeft, zijn jeugdvrienden, de mensen waarmee hij zich vermaakte; de beroepen die hij had uitgeoefend... (*Geestelijke Oefeningen*, nr. 56).

Vandaag komt de ‘vader der leugen’ hem opnieuw bekoren in verband met de meest elementaire waarheden. Na de zonde der engelen en de zonde van Adam volstaat één doodzonde om iemand in de hel te doen vallen. En als het jou eens overkwam, omdat je een zonde niet hebt gebiecht?

Plotseling voelt hij zich afgescheiden. Gescheiden van God en van de hele schepping. Alleen, hij is niets meer.

- Wat betekenen alle mensen in vergelijking met alle engelen? En wat betekenen alle engelen vergeleken met alle heiligen in het paradijs? En wat betekent al het geschapene in vergelijking met God? En ik zelf, wie ben ik dan wel? Vergankelijk en lichamelijke lelijk, een wonde en een etterbuil, afschuwelijk vergif. Ik wou één worden met God en zie, ik ben er zo van gescheiden als de onwetendheid van de wijsheid, als zwakheid van almacht, als ongerechtigheid van gerechtigheid, als slechtheid van goedheid. (*Geestelijke Oefeningen*, nr. 58).

In deze totale verwarring voelt hij aan dat hij niet op zijn vroegere beslissing moet terugkomen. Hij moet weerstand bieden. Hij vermeerdert zijn boeteoefeningen, vast een hele week lang, volhardt in het gebed, raadpleegt zijn biechtvader. Er is niets aan te doen. Hij krijgt de smaak van de dood in de mond.

Zichzelf willen vernietigen, het is de allerlaatste bekoring van ‘de moordenaar vanaf het begin’. Iemand die in de hel terechtkomt. Inigo hoort het gebrul van de verdoemden. In zijn cel is er een groot gat waarvan hij de diepte niet ziet. Hij wil er zich in gooien...

- Nee, Heer, ik zal niets doen wat U beledigt!

Op de rand van de afgrond hangt zijn trouw slechts aan deze draad. Uit zichzelf is hij niets meer, dodelijk gekwetst, alleen gelaten op het slagveld. Hij geeft zich over:

- Kom mij te hulp, Heer, want ik vind geen redding bij de mensen, noch bij enig ander schepsel. Indien ik haar kon vinden, zou geen enkele moeite mij te groot zijn. Toon mij, Heer, waar ik haar kan ontdekken. Zelfs indien ik een hondje op de voet zou moeten volgen, opdat het mij de oplossing zou geven, zou ik het doen.

Toen was het, zegt hij, dat ‘de Heer gewild heeft mij te wekken als uit een droom’.

Inigo heeft de grootste nederigheid ontdekt. Een kreet van bewondering, met een onmetelijke liefde.

- Ik leef! Ik besta! De engelen hebben voor mij gebeden, de heiligen hebben voor mij gebeden. Ik ben niet dood. Ik ben niet in de hel geworpen. Ik ben blijven leven door de hemel, de zon, de maan, de sterren, de vruchten, de vogels, de vissen, de dieren... Het verhaal van de schepping gaat verder ondanks de zonde van de mensen. Inigo is verzoend. (cfr. *Geestelijke Oefeningen*, nr. 60).

Later zal hij in de *Geestelijke Oefeningen* de moeilijke meditatie van deze periode hernemen. Niet om anderen door dezelfde beproeving

te sturen, maar opdat ze opnieuw zouden leren beminnen, nederig, menselijk: ‘Als ik door mijn tekortkomingen de liefde van de eeuwige Heer zou vergeten, moge de vrees voor de straffen mij helpen niet te zondigen. (*Geestelijke Oefeningen*, nr. 65) Daarom eindigen al deze overwegingen met een dankzegging, opdat de zonde gekend zou zijn in de tederheid en de erbarming van onze Schepper en Heer.

ALS EEN SCHOOLMEESTER

Gedurende de laatste maanden van zijn verblijf in Manresa laat Inigo zich verlichten door God ‘die met hem deed wat een schoolmeester met een kind doet: Hij onderwees hem’. (*Autobiografie*, nr. 27) Het is de tijd van genade, waar ‘de Schepper en Heer zichzelf meedeelt aan de ziel die Hem genegen is, haar omarmt zodat zij Hem kan liefhebben en loven en haar voorbereidt voor de weg waarlangs zij Hem in de toekomst beter zal kunnen dienen’. (*Geestelijke Oefeningen*, nr. 15)

Welk soort communicatie was dit? Wanneer Ignatius er over spreekt gebruikt hij dikwijls het werkwoord ‘zien’. Dat is normaal wanneer het over licht gaat. Toch zijn het geen visioenen of ‘verschijningen’. Wanneer hij zegt: ‘Ik heb gezien’ betekent dit: ‘Ik heb begrepen, ik heb gevat’. Maar ook deze werkwoorden drukken de ervaring niet uit. Men zou dus kunnen spreken van intuïties die nochtans als onbetwifelbaar ervaren werden. Soms gaan ze gepaard met uiterst eenvoudige beelden. Het belangrijkste echter is, dat wat hij ‘gezien’ heeft, van hem ‘een ander mens, met een ander verstand dan hij vroeger had’ (*Autobiografie* nr. 30) gemaakt heeft en dat dit aan de oorsprong ligt van het boekje der *Geestelijke Oefeningen*.

DE LIEFDE DEELT ZICHZELF MEDE

Eerst, de allerheiligste Drievuldigheid - als ‘drie orgeltoetsen’ die elk hun toon geven en alle drie samen het perfect akkoord vormen. Hij wou net beginnen bidden op de treden van het Sint-Dominicus-klooster (vanwaar misschien de samenhang met de drie orgeltoetsen komt). De indruk is zo hevig dat hij zichzelf niet meer meester is.

Een processie komt uit het klooster, hij volgt haar machinaal, zonder zijn tranen te kunnen inhouden. De indruk is zo sterk dat hij zijn hele leven lang een grote devotie zal voelen telkens als hij tot de heilige Drievuldigheid bidt. (*Autobiografie*, nr. 28)

Een uiterst belangrijke ervaring. Dit geloofsgeheim, dat door veel bespiegelingen verarmd was, werd voor Ignatius de bron van alle geestelijk leven. Daaruit komt alles voort en daarin vloeit alles terug, in een voortdurende beweging, een voortdurende communicatie. Wie dit mysterie regelmatig contempleert kan niet meer in zelfvoldoening blijven zitten. Om het een naam te geven zal Ignatius van ‘Majestas Divina’, goddelijke majesteit, spreken. Daarbij is ‘majesteit’ slechts een povere vertaling. Aan deze ‘steeds grotere’ God beantwoordt het ‘altijd meer’ (magis) in het gebed en in de actie. Maar dit ‘magis’ is niet meer van de orde van het ascetisch handelen. Het drukt de beweging uit van hem die gegrepen en meegevoerd is in het goddelijk handelen, dat van nu af zijn handelen beheerst.

Op een keer kwam hem in het verstand een voorstelling voor de geest van de manier waarop God de wereld heeft geschapen, wat met grote geestelijke blijdschap gepaard ging. Hij had de indruk iets wijs te zien, waar wat stralen van uitgingen, en het leek hem dat God er licht van maakte.

☞ *Autobiografie*, nr. 29

Het is eigen aan de liefde te handelen en zich mee te delen. Zo ervaart Ignatius God ‘als iemand die werkt en handelt in alle dingen die op het aanschijn der aarde geschapen zijn. En alle geschapen dingen dalen af ‘van boven, als de stralen van de zon, of zoals het beekje van de bron’. (*Geestelijke Oefeningen*, nrs. 236-237).

Deze contemplatie zal hem er toe brengen ‘God te zien in alle dingen’. Hij wordt ‘contemplatief in de actie’ te worden. Dit is het eigene van de mens volgens Sint Ignatius. De contemplatie zal hem brengen tot de eerbied voor de dingen en de mensen. Men vertelt dat er bij

iedere ontmoeting met een medebroeder in het huis van Rome een glimlach op zijn gelaat verscheen. Hij moest zelfs op deze reflex letten die eigenaardig kon lijken voor wie er de oorzaak niet van kende. Zo zegde hij ook aan de novicen: 'door elkaar aan te kijken zullen jullie in devotie groeien en God loven. Want iedereen moet proberen Hem te herkennen in de andere die het beeld van Hem is'. (*Constituties van de Sociëteit van Jezus*, nr. 250).

Op een andere dag ziet hij gedurende de mis op het ogenblik van de opheffing een gelijkaardige voorstelling: witte stralen. In de eucharistie is het lichaam van Christus voor hem geen roerloze aanwezigheid, maar het stralende hart van de wereld, dat altijd door scheppend blijft. (*Autobiografie*, nr. 29)

Het beeld van God, helemaal op hem gelijkend, dit is in feite de mensheid van Jezus Christus. Ignatius zegt dat hij die - nog altijd in Manresa - 'meerdere malen en telkens gedurende lange tijd, met innerlijke ogen' gezien heeft. (*Autobiografie*, nr. 29) Zijn devotie voor Christus is daar niet begonnen, ze was geworteld in zijn Spaans geloof. Tijdens zijn hersteltijd is die voor hem heel belangrijk geworden. Maar de visioenen van Manresa situeren Christus' mensheid beter in het geheel van de schepping. Zoals elk schepsel is Jezus van God uitgegaan, om naar God terug te keren. Maar in hem is de Zoon mens geworden, belast met een *zending*: Jezus Christus is de *Gezondene* van de Vader.

In het verloop van de *Geestelijke Oefeningen* zal de contemplatie der mysteries van het leven van Christus haar plaats krijgen. Dit begint op het ogenblik dat de Zoon zich aan de Vader aanbiedt. Hij komt in de wereld om de mensen te redden door hen te ontrukken aan de machten van het kwaad en hen uit te nodigen Hem te volgen. Christus roept leerlingen om deze opdracht te vervullen. Daarom zal het gelijk worden aan Jezus Christus er voor Ignatius niet in bestaan volgens eigen inspiratie een of ander voorbeeld van de heiligen te kiezen. Het komt er op aan de oproep van Christus te beantwoorden. Zo word je op jouw beurt gezonden, zoals Christus gezonden werd. Je biedt je helemaal aan voor je opdracht, zoals Christus zichzelf gegeven heeft voor het heil van de wereld.

Door deze openbaringen over de Drievuldigheid, de schepping, de eucharistie en de mensheid van Christus, heeft de 'Schoolmeester' bijna zijn onderricht voltooid en de leerling heeft het lef te zeggen:

Deze dingen die ik toen gezien heb, bevestigden mij indertijd zozeer en gaven mij steeds zoveel geloofsbevestiging, dat ik vaak bij mezelf gedacht heb dat zelfs als er geen heilige schrift zou bestaan, die ons die geloofszaken onderwees, ik dan nog zou besluiten ervoor te sterven, alleen al om hetgeen ik gezien had.

✻ Autobiografie, nr. 29

WANDELEND LANGS DE CARDONER.

Nu nog de synthese. Ook die zal hem gegeven worden. Het is de verlichting van de Cardoner. Inigo ging naar het kleine kerkje van Sint-Paulus de Eremijt. Nadat hij wat gewandeld en gebeden had, ging hij zitten, met het gezicht naar de rivier die in de diepte stroomde.

En daar

begonnen mij de ogen van het verstand open te gaan. Niet dat ik een visioen zag, maar ik kreeg inzicht in veel dingen en verwierf veel kennis, zowel op het terrein van het geestelijke, als inzake geloof en letteren. Dat ging met zo'n sterke verlichting gepaard, dat mij alle dingen nieuw schenen. Het is onmogelijk van het inzicht dat ik toen verwierf de bijzonderheden uit te leggen - wel waren het er veel. Het enige dat ervan gezegd kan worden, is dat ik een grote helderheid in het verstand ontving. Zelfs al zou ik alle hulp bij elkaar tellen, die ik gedurende mijn hele leven over al die tweeënzestig jaar van God ontvangen had, dan nog had ik de indruk dat dat bij elkaar niet zoveel zou zijn als dat van die ene keer. Ik bleef er met zo'n verlicht verstand van achter, dat ik de indruk had een andere mens te

zijn, met een ander verstand dan ik vroeger had.

∞ *Autobiografie, nr. 30*

We moeten niet geloven dat Inigo in één klap een encyclopedische kennis kreeg. Ongetwijfeld heeft hij in dit 'synthetische inzicht' dat 'het geestelijke, het geloof en de letteren' omvatte, de band begrepen tussen de geloofsmysterieën (Drievuldigheid, schepping, eucharistie, menswording) en het doel van de wereld, in dit eerste kwart van de zestiende eeuw. Het is de plaats van de mens in het heelal en de zin van zijn eigen leven in de schepping die in het licht van God geordend is. Als ik me niet vergis, vind ik een andere vertaling van de verlichting van de Cardoner, in een andere taal, in de 'Basisoverweging' van de *Geestelijke Oefeningen*:

De mens is geschapen om God onze Heer te loven, eerbied te bewijzen en te dienen en aldus zijn ziel te redden. Alle overige dingen op het aardoppervlak zijn geschapen met het oog op de mens, om hem het doel te helpen nastreven waarvoor hij geschapen is.

Daaruit volgt dat de mens er gebruik van moet maken voor zover ze hem helpen dat doel na te streven, en dat hij ervan moet afzien voor zover ze daarbij een hinder zijn.

Daarom is het nodig dat wij ons onverschillig maken voor alles wat geschapen is, in al wat aan de vrijheid van onze vrije wil wordt toegestaan en niet verboden is. Zozeer dat wij van onze kant gezondheid niet méér verlangen dan ziekte, rijkdom niet méér dan armoede, eerbewijzen niet méér dan verquizing, een lang leven niet méér dan een kort, en zo in al het overige.

Het enige wat wij moeten verlangen en kiezen is wat ons dichterbij brengt bij het doel waarvoor wij geschapen zijn.

∞ *Geestelijke Oefeningen, nr. 23*

Alles is geroepen, alles is geordend, niet in een statische orde, waar ieder ding op zijn plaats blijft, maar in de beweging die heel de schepping meeneemt. 'Aan het hoofd, Christus', gevolgd door het volk van de vrije mensen temidden al wat geschapen is.

Mijn leven heeft dus zin. Ik zal te midden der wonderen van de schepping stappen, niet als een beginneling, die toevallig de bloem plukt die me aanstaat en die meteen verwelkt in mijn handen. Maar ik weet waarheen ik ga en waar de wereld heen gaat. Als het overige me onverschillig laat, is het niet omdat ik ongevoelig ben voor de schoonheid van de schepping, voor de mogelijkheden van de mens, voor de vreugden van het leven. Het is omdat ik nog niet weet wat mij het best zal leiden naar wat God van mij verwacht. Misschien de grijsheid van een bureau, de middelmatigheid van de middelen die in geen verhouding staan tot wat ik zou willen ondernemen, de gebrekkigheid naar lichaam of geest, of enkele levensjaren om het project van een eeuw te vervullen. Ik weet slechts één ding: ik moet binnengaan in de vreugde die Christus geopend heeft om de wereld te bevrijden. Ik wil slechts één ding: de dienaar zijn van dit grote plan.

Waarschijnlijk is het dat wat Inigo denkt, terwijl hij God dankt aan de voet van een kruis dat daar vlakbij staat.

DE NIEUWE MENS

Tijdens deze 'verlichtings'-periode doen er zich in Inigo's gedrag enkele ogenschijnlijk kleine, maar beduidende veranderingen voor.

Nu neemt hij veel tijd om met de mensen te praten. Is dit geen verloren tijd om de Heer te ontmoeten? Of zou die niet ingehaald moeten worden op de slaap? Toevallig is het bij het slapengaan dat hij de meest verheven gedachten krijgt. 'Meteen zegt hij, begon ik te twijfelen of deze geestelijke kennis wel van de goede geest kwam. En ik kwam tot het besluit dat het beter was er van af te zien en te slapen gedurende de tijd van de slaap. En ik deed het'. (*Autobiografie*, nr. 28)

Een andere verandering heeft te maken met het voedsel. Ondanks de bezwaren van zijn biechtvader heeft hij de zekerheid dat hij opnieuw vlees moet eten. Verder, zijn uiterlijk: ‘Toen ik door God vertroost begon te worden en de vrucht zag die ik door mijn omgang met de mensen in hun zielen bewerkte, knipte ik weer mijn nagels en mijn haren’. (Autobiografie, nr. 29). Tenslotte de gezondheid: hij besluit zich beter te kleden ...

Een povere balans? Laten we liever kijken naar de redenen van deze veranderingen en naar de wijze waarop Inigo er toe beslist heeft. Twee overwegingen gaan de beslissingen vooraf: de vertroosting in het gebed en de apostolische vrucht van zijn gesprekken.

De persoonlijke inspiratie is niet altijd zeker en sinds de ‘visioenen’ van de ‘slang’ weet Inigo dat absoluut niet elke vertroosting van God komt. De persoonlijke onderscheiding en ook die van anderen, hier van de biechtvader, is noodzakelijk. Maar het is Inigo die geïnspireerd is en uiteindelijk is hij het die beslist vlees te eten. Welk ook de volgorde van de stappen is, in elk ignatiaans beslissingsproces zal men telkens vier elementen terugvinden. De inspiratie, de persoonlijke onderscheiding, de kerkelijke controle, of haar bevestiging en de beslissing. De geest van gehoorzaamheid maakt geen robotten, ook als het zoeken nooit alleen gebeurt en de beslissing kan herroepen worden.

Even belangrijk echter is de apostolische motivering der veranderingen. Hier laat zich de ‘nieuwe mens’ die Inigo te Manresa geworden is nog duidelijker zien: een man die deelgenoot geworden is van Gods plan dat Christus voortzet in de Kerk. Op dit punt komen alle verlichtingen samen. Het is tevens de beslissing die hij op het einde van zijn verblijf neemt:

In die tijd waren er heel wat dagen dat ik er hevig naar verlangde over geestelijke dingen te spreken en personen te vinden die daar het bevattingsvermogen voor hadden. Intussen naderde het moment waarop ik had gedacht naar Jeruzalem te zullen vertrekken.

☞ *Autobiografie, nr. 34*

Hij hecht geen belang meer aan de eenzaamheid van een kartuizerij. Hij verlangt anderen te helpen en zelf ook geholpen te worden. Apostolaat en samen gezel zijn, is dat niet reeds de kiem van wat het project zal worden van de Sociëteit van Jezus? Het kon niet anders, na de openbaring van de drievuldige Liefde, die in een onophoudelijke beweging aan de hele schepping meegedeeld wordt, na de contemplatie van Jezus Christus in het evangelie en in de eucharistie. Ignatius had zijn oproep gehoord en de mensheid gezien als een volk op weg naar de Vader. Hij had begrepen dat de wereld losgerukt moet worden van de vijand, voor en met Christus.

Toch zal hij de reis alleen ondernemen, om zich te oefenen - zo zegt hij - 'in geloof, hoop en liefde'. Op de kleine Romeinse brug, waarlangs hij Manresa was binnengekomen, neemt hij afscheid van zijn vrienden, de 18e februari 1523.

Naar zee.

VRIJDAG 4 SEPTEMBER 1523

De groep pelgrims waaronder Ignatius zich bevindt krijgt Jeruzalem in zicht. Op 24 augustus zijn ze te Jaffa geland, maar om administratieve redenen mochten ze pas de 31e het schip verlaten. En ze konden slechts de volgende dag, gezeten op kleine ezeltjes en vergezeld van een Turkse escorte en een franciscanenpater op weg gaan.

Die morgen laat een Spanjaard, Diego Manes, het konvooi halt houden.

- Binnenkort komen we op de plaats waar we de heilige stad zullen zien. Ik stel voor dat we van nu af aan te voet gaan, om ons in het diepste van onze gedachten voor te bereiden.

Weldra zien ze inderdaad het kruis dat voorop gaat in de proces-sie der monniken die hen komen verwelkomen. Ze stijgen uit het zadel.

En daar is Jeruzalem, schitterend in de zon! Blijdschap en vreugde...

Voor de pelgrim Inigo duurde de heen- en terugreis Barcelona - Jeruzalem bijna elf maanden. Hij is de 12e maart ingescheept en nog voor hij in Gaeta aankomt, heeft hij reeds vijf dagen storm gehad. In Italië woedde de pest en de poorten der steden waren gesloten. Hij kwam helemaal alleen te Rome aan, op Palmzondag, kreeg de zegen van de paus en vertrok op 7 april naar Venetië. Hij verbleef meerdere weken te Venetië, op zoek naar een schip. Uiteindelijk kon hij op 14 juni naar Cyprus inschepen.

Hij is slechts 20 dagen in Jeruzalem gebleven. Half februari 1524 was hij terug in Barcelona.

In de 'Autobiografie' beslaat het verhaal van de reis twee van de tien hoofdstukken, alsof Ignatius er plezier in gekregen had het te vertellen: het zijn uiterst precieze herinneringen, gekke of tragische avonturen. Van het begin tot het einde geeft het de indruk van een onstuimige jeugd.

De bekeerde Inigo is een gewoon mens gebleven!

4. De mensheid van Jezus Christus.

De weg zien van Nazaret naar Betlehem en nagaan hoe lang en breed hij is en of hij vlak is of over dalen en heuvels loopt. Ook kijken naar de plaats of de grot van de geboorte; hoe groot of hoe klein zij is, laag of hoog; hoe ze voorbereid was. Onze-Lieve-Vrouw zien en Jozef en het dienstmeisje en ook het pasgeboren kind Jezus. Ik maak me tot knechtje, onbeduidend en onwaardig, en ik kijk ze aan, aanschouw ze en dien ze waar het nodig is, alsof ik erbij was, met alle achting en eerbied waartoe ik in staat ben.

Kijken en nagaan wat de personen doen, zoals het reizen en het zich inspinnen. Want de Heer moest geboren worden in uiterste armoede, om na zoveel honger, dorst, hitte en kou, beledigingen en aanvechtingen te hebben doorstaan, te sterven aan het kruis. En dat alles voor mij.

☞ *Geestelijke Oefeningen, nrs. 112 - 116.*

Misschien had Inigo in zijn pelgrimstas de tekst bij zich van de contemplatie van de geboorte van Jezus, zoals ze in de *Geestelijke Oefeningen* voorgesteld wordt. Wat hij in het *Leven van Jezus* gelezen had, het plan dat hij te Loyola had opgevat en te Manresa had bemediteerd, zou hij nu intens beleven.

Toch ondernam hij de reis niet zozeer als boeteling dan als gezelschap. Hij wou levensgezel worden van Christus, een man met een zending. En daarom moest hij ook lijken op degene die hem riep, 'met Hem

zwoegen om, door Hem in de moeite te volgen, ook te volgen in de glorie' (Geestelijke Oefeningen, nr. 95). Vandaar zijn beslissing:

Mijn vaste voornemen was het om in Jeruzalem te blijven en steeds die heilige plaatsen te bezoeken. Ook had ik, naast die devotie, me voorgenomen om de zielen te helpen.

☞ *Autobiografie, nr. 45*

Het project ging niet door. Maar tijdens zijn reis ontbrak er niets aan het programma van zijn contemplatie van het mysterie der Geboorte: de honger, de dorst, de warmte en de koude, de onrechtvaardigheden en de beledigingen. En men kan verder gaan zoals Sint Paulus: 'Gevaren van rivieren, gevaren van rovers, gevaren in de stad, gevaren op zee, gevaar van valse broeders' (2 Korintiërs, 2,26). Maar boven alles, de vreugde niet beter behandeld te worden dan zijn Heer.

DE ARMOEDE ALS HOOP

Het is onmogelijk in detail de boeiende avonturen van de reis te rapporteren. Het is een gelegenheid de lezer naar *Het verhaal van de pelgrim* te verwijzen (Ignatius' *Autobiografie*). Onthouden we slechts enkele punten die het verlangen van Inigo, één te worden met de 'arme en vernederde' Jezus Christus, duidelijk maken.

In zijn herinneringen heeft geld een belangrijke plaats. Hij was er blijkbaar erg mee bezig. Niet om er te krijgen, maar om er zich van te ontdoen wanneer hij er had. Als het schip de haven van Barcelona verlaat, blinken er vijf kleine muntstukjes op een bank aan de rand van de zee. Inigo die het al vervelend vond dat hij beschuit moest meenemen had ze daar zorgvuldig neergelegd. Hij wou niets meer bezitten 'dan de hoop die hij op God stelde'.

Hoezeer men hem ook herhaalt dat het onmogelijk is naar Jeruzalem te gaan zonder geld, hij wil er niet van af zien. 'Geen cent!' Telkens als men hem iets opdringt, wil hij het zo snel mogelijk aan de

armen uitdelen. Bij de terugreis, in Cyprus, scheelde het niet veel of hij moest op de kade blijven staan. De baas van het schip weigerde een man aan boord te nemen die geen geld had.

- Maar het is een heilige! zeggen Inigo's vrienden.

- Als het een heilige is, moet hij de overtocht maar maken zoals Sint Jakob!

Het waren geen engelen die hem vervoerden, zoals volgens de legende gebeurde met het lichaam van de heilige beschermer van Spanje, maar een meevoelender baas.

In feite heeft Inigo veel vrienden gemaakt die hij op de terugtocht op dezelfde plaatsen terugvindt. Te Venetië, waar het erg koud is, geeft men hem een stuk stof, dat hij oprolt rond zijn zwakke maag, en een som geld in muntstukken van Julius II. Maar in Ferrara komt er een bedelaar bij hem bedelen. Hij geeft hem een muntstuk van enkele centen. Daarop komt er een tweede. Hij geeft hem een groter geldstuk. Een derde. Hij heeft nog enkel stukken van Julius II! Dan komt er een stormloop, zodat hij zich op het einde van de uitdeling moet verontschuldigen.

- Ik heb niets meer, vrienden... Vergeef mij !

Zoals voor Franciscus van Assisi is de armoede voor Inigo geen droevige zaak. Gesterkt door de ervaringen van zijn reis zal hij aan zijn leerlingen zeggen: 'Bemin de armoede als een moeder en probeer, naar de maat van een heilige onderscheiding, op bepaalde ogenblikken er enkele gevolgen van te voelen' (Constituties, nr. 287). De armoede beminnen omdat Jezus gekozen heeft arm te zijn. Haar als een moeder beminnen, omdat er geen evangelische armoede is, als er geen hoop is.

EN DE BELEDIGINGEN UIT LIEFDE

Als antwoord op de oproep van Jezus had Inigo dit gebed gemaakt :

Ik wil en verlang en het is mijn weloverwogen besluit - indien

het maar tot uw meerdere dienst en lof is - U te volgen in het ondergaan van alle belediging, alle verguizing en alle geestelijke alsook materiële armoede, indien uw allerheiligste Majesteit mij wil kiezen en mij wil opnemen in zo'n levenswijze en levensstaat.

☞ *Geestelijke Oefeningen, nr. 98*

Levend als een dakloze, met een uiterlijk dat kon doen denken dat ook hij ziek was van de pest, mocht hij erop rekenen dat zijn verlangen zou vervuld worden.

Maar er was wel een voorwaarde in zijn gebed: 'Indien uw allerheiligste Majesteit mij wel wil kiezen...' De nederigheid begint met de gehoorzaamheid.

Op het ogenblik dat de pelgrims zich klaarmaken voor de terugreis, zoekt hij de Pater Gardiaan van het Franciscanenklooster op om hem zijn project, in Jeruzalem te blijven, uit te leggen. Hij vraagt niet dat men hem onderdak geeft, enkel dat men hem af en toe zijn biecht zou afnemen. De Gardiaan ziet geen belangrijk bezwaar, maar hij moet zijn Provinciaal raadplegen. Deze komt. Na enkele vriendelijke woorden volgt er een koude douche.

- Ik heb het goed overwogen. U mag niet blijven. Het is te gevaarlijk. Anderen hebben hetzelfde verlangen gehad. Sommigen zijn gestorven, anderen werden door de Turken gevangen genomen.

- Dat geeft niets: ik wil sterven of de gevangenis ingaan!

- Ja, maar... indien u de gevangenis ingaat, zullen wij verplicht zijn u los te kopen. Dat kost veel geld. En wij zijn erg arm... Nee, u moet morgen met de andere pelgrims vertrekken.

- In dit geval moet ik u, Hoogerwaarde, zeggen dat mijn plan vast staat en dat ik voor geen enkel argument wijk.

Op dit punt van het gesprek wordt het de brave pater te gortig:

- Als u zich verzet, ben ik verplicht andere maatregelen te nemen. Wij hebben van de Apostolische Stoel de macht gekregen naar ons goeddunken elkeen van hier te laten weggaan of te laten blijven. Bovendien hebben we de macht om het even wie ons weigert te gehoorzamen te excommuniceren. Ik zal u de pauselijke bul laten zien...

Hierop antwoordt Inigo dat dit niet nodig is. Hij heeft flink weerstand geboden aan de man die voor hem staat, maar wanneer hij hoort spreken over de Apostolische Stoel, is zijn besluit reeds genomen: 'De Heer wil niet dat ik in de heilige plaatsen blijf'. (Autobiografie, nrs. 46-47). Hij zal opnieuw op weg gaan, tot hij duidelijk, door de stem van de Kerk, zal weten waar de Meester hem heen wil leiden. En dat zal een vijftiental jaren duren...

En wat de beledigingen uit liefde betreft, hij heeft ze gekend, en hij zal er nog meer kennen. Omdat hij zonder toelating ontsnapt is om nog eens de Olijfberg te gaan bekijken, brengt men hem met stokslagen terug. En het is alsof hij Christus zag, meegenomen door een cohorte soldaten.

Na de storm, de pest, de Turken en de Franciscanen krijgt hij op de terugweg met de oorlog te maken. Tussen Ferrara en Genua moet hij door het front heen dat de Franse en keizerlijke legers scheidt. Een spion? Opgepakt door de soldaten van Keizer Karel wordt hij zoals alle verdachten aan een schrikwekkende ritus onderworpen: ondervraging, ontkleding, fouillering... De soldaten brengen hem bij de kapitein 'die hem zal doen spreken'.

Onderweg had ik iets als een voorstelling van toen ze Christus meenamen, hoewel het geen visioen was als die andere keren. Ze voerden me door drie grote straten waarbij ik helemaal geen droefheid voelde, eerder blijdschap en tevredenheid.

☞ *Autobiografie, nrs. 51-52*

DE PLAATSVORSTELLING

Een laatste punt in verband met het gebed moet ook op rekening gezet worden van de ervaring van Jeruzalem. Men is soms verrast over het belang dat Ignatius hecht aan wat hij de ‘plaatsvoorstelling’ noemt:

In een beschouwing of aanschouwelijke overweging, zoals het beschouwen van Christus onze Heer, zal ik bij de compositie met mijn innerlijk aanschouwingsvermogen de concrete plaats zien waar zich afspeelt wat ik wil beschouwen. Met concrete plaats bedoel ik bijvoorbeeld een tempel of een berg, waar Jezus Christus, of Onze-Lieve-Vrouw zich bevindt, naargelang van wat ik wil beschouwen.

☞ *Geestelijke Oefeningen, nr. 47)*

Een voorbeeld maakt het belang dat hij daaraan hecht duidelijk. Tijdens zijn pelgrimstocht heeft Inigo de heilige plaatsen gezien, zoals onze toeristische rondleidingen, in looppas. Er waren zoveel dingen te zien, ware en valse die voor echt gehouden werden. Want in deze historische plaatsen groeien de legenden als onkruid. Inigo had willen halt houden, opnieuw zien, bidden. De avond voor het vertrek ontsnapt hij...

Op de Olijfberg bevindt zich een steen vanwaar onze Heer naar de hemel opsteeg. Nu nog kan men er de afdruk van de voetstappen zien. Dit was het wat ik nog eens wilde bekijken. Door niets te zeggen en geen gids mee te nemen - en dat wil

wat zeggen, want wie daar zonder Turkse gids uitgaat, loopt groot gevaar - wist ik aan de anderen te ontkomen en alleen naar de Olijfberg te gaan. Daar wilden de wachters mij niet binnenlaten waarop ik ze een mes gaf van het schrijfgerei dat ik bij me had. Nadat ik er onder overvloedige troost had gebeden, kreeg ik het verlangen naar Betfage te gaan. Eenmaal daar, drong het tot me door dat ik er op de Olijfberg eigenlijk niet goed op gelet had aan welke kant de rechtervoet en aan welke kant de linkervoet stond. Opnieuw ging ik erheen en om binnengelaten te worden gaf ik de wachter meen ik een schaar.

☞ *Autobiografie, nr. 47)*

Naïviteit misschien. Maar betekent het niet eerder dat het gebed voor Ignatius geen intellectuele oefening of een ontsnapping uit de werkelijkheid is? De verbeelding werkt er aan mee, net zoals alle vermogens van de geest en van het lichaam. Het komt er op aan aanwezig te zijn bij wat men beleeft. De ‘plaatsvoorstelling’ is geen ‘voorspel’ op de contemplatie, en de contemplatie zelf van de mensheid van Christus is slechts een weg om van het zichtbare naar het onzichtbare te gaan. Wanneer Inigo naar de Olijfberg terugkeert om er de richting van Christus’ voeten te zien, is het om te weten naar welke kant zijn blik ging, en om zichzelf, in het gebed dat daarop volgde te stellen onder de blik van de Heer en zijn laatste woorden beter te begrijpen, alsof ze tot hem gericht waren.

‘Als ik jou vergeet, Jeruzalem, laat dan mijn rechterhand verdorren!’ (*Psalm 137*). De christelijke gedachtenis brengt het mysterie dat het oproept immers aanwezig: ‘Doe dit om Mij te gedenken’.

2 FEBRUARI 1528.

Wanneer men in die tijd uit het Zuiden kwam, ging men de stad binnen langs de Sint-Jakobspoort. Die was ongeveer op de plaats van de huidige Rue Soufflot. Vanaf de hoogte van Montrouge, waar hij op die dag van Lichtmis aangekomen is, kon Inigo de vele klokkentorens zien die zich in het Quartier Latin verdringen. Verder, achter de Sainte Chapelle en de torens van de Notre Dame, kon hij de groenende heuvel der martelaren, Montmartre, vermoeden...

Sinds hij van Jeruzalem teruggekeerd is, is hij student. Hij heeft meer dan twee jaar doorgebracht in Barcelona, zestien maanden aan de universiteit te Alcalá, enkele weken aan die van Salamanca. Min of meer bewogen periodes, waarvan het resultaat vanuit studiestandpunt niet erg briljant was. Hij komt naar Parijs om opnieuw van nul af te vertrekken.

Aangezien hij een beetje geld heeft, neemt hij zijn intrek in een pension waar de Spanjaarden verblijven. Twee maanden later wordt hij zonder cent op straat gezet, verplicht te bedelen, ondergebracht bij de voorbijtrekkende pelgrims in het Sint-Jakobshospitaal (op de plaats van het huidige nummer 135 van de Rue Saint-Denis). Zo zal hij elke morgen, na zonsopgang - want dat was het reglement van het hospitaal - tot aan de Seine moeten lopen, het 'île de la Cité' oversteken, buiten adem de Sainte-Geneviève-heuvel beklimmen om niet op tijd te kunnen komen voor de lessen in het Collège de Montaigu, waar hij Latijn leert met de schooljongens van Parijs.

Montaigu! 'De dwangarbeiders bij de moren en de tartaren, de moordenaars in de gevangenis der bandieten, en zeker de honden in uw huis, worden beter behandeld dan die arme studenten van het college!

En als ik koning van Parijs was, dan moge de duivel mij halen als ik het niet in brand stak en de principaal en de regent liet verbranden, die deze onmenselijkheid voor hun ogen verdragen'.

Rabelais schreef deze wraakzuchtige woorden. Maar welk belang heeft het! De studies zijn er niet slecht. Erasmus heeft er nog onlangs gedoceerd, de jonge Calvin is er pas afgestudeerd.

Trouwens, Inigo heeft wel wat anders meegemaakt...

5. Wijsheid en dwaasheid.

De meest volmaakte wijze van nederigheid bestaat hierin dat ik, mits de Goddelijke Majesteit evenzeer verheerlijkt wordt, méér armoede met de arme Christus verlang en kies dan rijkdom, méér smaad met de versmade Christus dan eerbewijzen, méér als niets en voor dwaas gehouden te worden omwille van Christus, die als eerste zo beschouwd werd, dan als wijs en verstandig in deze wereld. En dat alles om Christus onze Heer meer daadwerkelijk te volgen en op Hem te gelijken.

☞ *Geestelijke Oefeningen, nr. 167.*

‘Ik kies de smaad met de versmade Christus...’ Men kan zich afvragen welk verband er is tussen dit verlangen van Inigo, dat zo sterk uitgedrukt wordt in de *Derde graad van nederigheid* van de *Geestelijke Oefeningen* en deze nieuwe onderneming die tien jaar van zijn leven zal nemen: studeren? ’t Is te zeggen, overgaan naar de kant van de ‘wijzen en de verstandigen in deze wereld’.

Het antwoord kan men op de eerste plaats vinden in de feiten. Inigo heeft nooit zoveel geleden onder de ‘wijzen en verstandigen’, en dan nog mensen van de Kerk, dan tijdens zijn studie jaren. We zullen zien dat er meer is dan een toevallige samenhang, tenminste als we beter willen begrijpen of zelfs verlangen, wat ons in die *derde graad van nederigheid* zo onthutsend, zo buitensporig lijkt.

Toch is er bij het begin de ernst van een menselijke onderneming.

STUDIES, OM ER WAT MEE AAN TE VANGEN?

De vader van Inigo die zijn zoon voor de geestelijke stand bestemde, had wel gepeogd een leraar te doen komen in het slot van Loyola. Maar de jongen rebelleerde tegen de Latijnse grammatica. Hij leerde lezen, hij hield ervan te schrijven, hij zong erg goed, dat is alles. Aan het hof te Arévalo probeerde hij tussen de wapenoefeningen door de muze te plagen en enkele instrumenten te bespelen. Muziek en poëzie, dit is niet wat men op school leert!

Te Manresa was God zijn ‘schoolmeester’. Er ligt een zekere waarheid in de legende: de Oefeningen werden hem gedictieerd, niet zoals de naïeve schilderijen het tonen, maar in het geheim van de geestelijke ervaring. Hij nam enkele blaadjes ervan mee op zijn reis naar het heilig land. Hij probeerde ze met de ene of andere uit, hij plukte er vruchten van. De boom was goed. Waarom was het nodig er het zware apparaat van de scholastiek op te enten? Waarom deze beslissing die hij op de terugweg te Venetië nam?

Sinds ik had begrepen dat het Gods wil was dat ik niet in Jeruzalem bleef, overdacht ik steeds maar bij mezelf wat ik nu moest doen. Tenslotte helde ik er meer toe over om enige tijd te gaan studeren om de zielen te kunnen helpen en ik besloot naar Barcelona te gaan.

☞ *Autobiografie, nr. 50*

‘Wat moet ik doen?’ Hij zoekt niet meer het doel dat hij gevonden heeft, maar het middel dat hij ‘tussen alle geschapen dingen’ moet kiezen, om beter ‘de zielen te kunnen helpen’. Maar in zijn tijd schijnt de lekenstaat moeilijk samen te gaan met bepaalde apostolaatvormen van de Kerk. Om over God te spreken moet men priester zijn. En om priester te zijn moet men studies doen. Zou Inigo dus de beslissing genomen hebben te studeren om priester te worden, zoals men vaak zegt?

De feiten lijken deze redenering tegen te spreken. In Venetië denkt hij niet aan het priesterschap. Hij is nog niet in botsing gekomen met de theologen om van de noodzaak overtuigd te zijn zelf theoloog te moeten worden. Zelfs na de confrontatie met hen in Alcalá en Salamanca, weet hij nog steeds niet welke levensstaat hij zal kiezen, ook al is hij ervan overtuigd dat hij zijn studies moet verder zetten. Zal hij in een klooster intreden of zal hij door de wereld trekken? Hij stelt zich nog steeds die vraag op het ogenblik dat hij Spanje verlaat. Op 3 maart 1528 schrijft hij aan Ines Pascual, zijn weldoenster uit Barcelona:

Met gunstig weer en een uitstekende gezondheid ben ik dankzij de genade en de goedheid van God onze Heer op 2 februari in deze stad Parijs aangekomen. Thans studeer ik er tot de Heer anders over mij beschikt.

Hij is reeds sinds drie jaar student, maar weet nog steeds niet of het is om priester te worden. Waarom dan wel?

Sedert de verlichting van de Cardoner is hij zeker van het licht dat hij ontvangen heeft betreffende 'het geestelijk leven, het geloof en de wetenschap'. Hij gelooft dat de *Oefeningen* een instrument zijn dat de harten, zelfs de wereld kan omvormen. Maar deze blaadjes moeten voor de anderen net zo geloofwaardig gemaakt worden als voor hemzelf. De heilige Geest die ze geïnspireerd heeft, en de Kerk die ze moet goedkeuren kunnen elkaar niet tegenspreken. Maar de Kerk zal de *Oefeningen* slechts goedkeuren indien ze overeenkomen met de heilige Schrift en de Traditie. Het is dus op de eerste plaats daarom dat Ignatius beslist zich de wetenschap en de cultuur van de Kerk eigen te maken. Het komt er op aan de *Oefeningen* te doen wortelen in de geschiedenis van het volk van God.

Het is ook een zaak van *communio*, er bij horen. Inigo wil die naar van de Kerk zijn, niet buiten de tijd in een hemelse Kerk, maar in deze tijd, met de cultuur, de strijd, de taal van de Kerk en van de wereld waarin hij leeft. Indien de *Oefeningen* zomaar een boek waren, zouden ze als een boek van geslacht tot geslacht overgeleverd worden.

Maar ze zijn nog meer een dialoog tussen personen: tussen de Schepper en zijn schepsel, maar ook - om deze onuitsprekelijke dialoog mogelijk te maken - tussen degene die de Oefeningen geeft en degene die ze ontvangt. Deze dialoog kan niet zonder de levende actuele taal, noch zonder de cultuur van de tijd, die de mensen toelaat met elkaar te communiceren. Zij maakt het de apostel mogelijk 'jood met de joden, Griek met de Grieken' te worden.

De beslissing van Venetië is helemaal gesteund op dit project. En omdat het een apostolisch project is, zal Inigo de buitengewone moed hebben op drieëndertigjarige leeftijd met de *niños* de beginselen van de Latijnse spraakkunst te leren.

ALCALA EN DE 'ALUMBRADOS'

Na twee jaar grammatica te Barcelona schreef Inigo zich in aan de universiteit te Alcalá, om er de 'artes' te volgen, vooral filosofie dus. Zijn apostolische ijver was echter groter dan zijn verlangen zich te laten vormen. Hij leefde reeds met vier gezellen in gemeenschap, gaf de *Geestelijke Oefeningen* en catechismus. Weldra vielen de vijf mannen op in de stad. Men noemde hen de 'grijze mantels', omwille van hun uniforme kledij, maar ook en dat was erger de *alumbrados*.

Een brede geestelijke vernieuwingsbeweging wekte de christenheid in dit begin van de 16e eeuw op. De 'verlichten' of *alumbrados* maakten er deel van uit. Zij waren geen ketters. Zij zochten God langs nieuwe wegen. Velen van hen waren er echter sterk toe geneigd, als ze eenmaal het geheim van de godsverbondenheid gevonden hadden, al het andere als secundair te beschouwen, om niet te zeggen onnuttig.

Al het andere, dat wil zeggen de sacramenten, de traditionele gebeden en, uiteindelijk, omdat het boetesacrament miskend werd, ook de voorschriften van de moraal...

Maar hier is er een man die eveneens een bijzondere methode van godsverbondenheid leert. Hier zijn er mensen die opvallen door een eigen klederdracht! De inquisiteurs van Toledo zijn gewaarschuwd.

‘Ze zullen jou en je gezellen in mootjes hakken’ zegt men Inigo. Het was in november 1526.

Ze hielden slechts een onderzoek en laten aan de vicaris-generaal Juan Rodriguez de Figueroa de zorg om het proces te voeren. Het besluit is geruststellend: op de leer en op de levenswijze van de gezellen was er niets aan te merken. Ze moeten echter ophouden zich te onderscheiden van anderen door hun uniforme kledij. Inigo aanvaardt het vonnis, maar niet zonder kordaat op te merken:

- Ik zie niet in welk nut zulke inquisities hebben. Voor enkele dagen heeft een priester de communie aan een van ons geweigerd, onder het voorwendsel dat hij elke week communiceerde. En men heeft ook mij moeilijkheden berokkend in verband met dit onderwerp. Waar of niet, heeft men bij ons enige ketterij ontdekt?

- Nee, antwoordt Figueroa, als ze er een vinden zullen ze u verbranden.

- Maar ze zullen ook u verbranden, als ze er een bij u vinden!

De nederigheid produceert dergelijke antwoorden.

Inigo werd gedurende enkele weken min of meer met rust gelaten, maar op een morgen voert men hem naar de gevangenis. Door zijn schuld, zegt men, waren twee vrouwen, een moeder met haar dochter, die bovendien erg mooi was, weggevlucht uit Alcalá. Opdat hij vrijgesproken zou worden, moet men wachten op de terugkeer van de vluchtelingen, die tegen het advies van Inigo op pelgrimstocht waren vertrokken. Slechts na tweeënveertig dagen krijgt hij terug de vrijheid. En omdat er een vonnis nodig is, verzwaart men het vorige. Hij en zijn vrienden moeten zich kleden zoals alle studenten en zich ervan onthouden over de dingen van het geloof te spreken, totdat ze nog vier jaren studie hebben gedaan.

Aangezien ‘men de deur sloot voor zijn bedoeling de zielen te helpen’ (*Autobiografie*, nr. 58-63), besluit Inigo Alcalá te verlaten en te vertrekken naar Salamanca.

SALAMANCA EN DE DWALINGEN VAN ERASMUS

Het verblijf te Salamanca was kort: twee maanden, waarvan drie weken in de gevangenis! In zijn *Autobiografie* vertelt Inigo er de verschillende episodes van: zijn proces was namelijk belangrijk omwille van de inhoud zelf van zijn *Geestelijke Oefeningen*.

Tien of twaalf dagen na zijn aankomst, half juli 1527, wordt hij voor het middagmaal uitgenodigd in het dominicanenklooster. In feite gaat het om een ondervraging: ‘Wat preekt u? Over welke dingen van God spreekt u? Op welke wijze spreekt u over de deugden en de ondeugden?’ Het volgende dilemma is een valstrik:

- Niemand kan over deugden en over ondeugden spreken tenzij op een van deze twee wijzen: ofwel door verworven kennis, ofwel door de heilige Geest. Welnu, het is niet door verworven kennis, dus is het door de heilige Geest.

Inigo zwijgt, hij vermoedt de valstrik, maar de dominicaan wordt ongeduldig:

Hoe dan? Op dit ogenblik waar er zoveel dwalingen van Erasmus en van zoveel anderen die de wereld bedriegen zich verspreiden, wilt u geen rekenschap geven van wat u leert?

Erasmus! Een nieuwe verdenking ná die der *alumbrados*. Op hetzelfde ogenblik spande men te Valladolid een proces aan tegen deze grote humanist van de renaissance. Was het uit bezorgdheid voor de orthodoxie dat men hem deze twist waard achtte, of was het de rancune van monniken, voor wie hij in zijn werken niet zacht was geweest? Inigo kende van Erasmus het *Handboek van de christen soldaat*. Een van zijn leerlingen en eerste biografen, Pedro de Ribadeneira, beweert dat hij er een instinctieve afkeer van had gekregen, door het feit dat hij zijn devotie had voelen verkillen bij het lezen van dit boek. De werkelijkheid was waarschijnlijk ingewikkelder. Want tussen de *Oefeningen* en het *Handboek* vindt men meer punten van overeenkomst dan verschillen: de fundamentele gerichtheid van de mens naar God, de relativiteit

van de geschapen dingen met betrekking tot dit doel, de voorrang van de innerlijke godsdienstigheid, de devotie gericht op Christus, de noodzaak van de onderscheiding... Maar het is mogelijk dat Inigo's religieuze gevoeligheid de kilte van dit onderricht ondervond. Erasmus was geen heilige. Zijn devotie was te wijs, te evenwichtig. Bovendien was hij waarschijnlijk gekwetst in zijn kerkelijk aanvoelen en zijn eerbied voor de traditie door een duidelijk wantrouwen in het *Handboek* tegenover traditionele vroomheidsvormen, zoals vasten en bedevaarten en door een zekere opstandigheid tegenover de hiërarchische Kerk. De allusie van de dominicaan had dus, wat dit betrof, geen enkele grond.

Inigo wordt echter opnieuw opgesloten, eerst in het klooster, nadien in de gevangenis. Hij vertrouwt het manuscript van de *Oefeningen* aan zijn rechters toe. Ze vinden er niets in dat tegen het geloof inging, maar willen meer weten over de moraaltheologie. In het begin van het boek zijn er inderdaad enkele notities om te helpen het gewetensonderzoek te doen.

- Het is uw zaak uit te maken of ik al dan niet de waarheid gezegd heb, zegt Inigo hen. En indien het de waarheid niet is, veroordeel dan wat ik zeg.

Dit soort antwoorden doet denken aan die van Jeanne d'Arc voor haar rechters en geeft een duidelijk beeld van Inigo's nederigheid. Helemaal onderworpen aan de autoriteit, geeft ze niets op van wat ze als waarheid beschouwt. Hij zal niet opgeven tot de *Oefeningen* definitief erkend zijn door de Kerk. Het gaat niet om zijn eigen reputatie, maar 'om de eer van God en het heil van de wereld'. Om dit te bereiken is hij bereid alles te verdragen en hij verheugt er zich zelfs over:

- Ik verzeker u, zegt hij aan een van zijn rechters, dat er in Salamanca niet voldoende ijzeren boeien en ketens zijn, dat ik er niet nog meer zou willen om de liefde van God.

Dit is de *derde graad van nederigheid*. De liefde is dwaasheid. Maar van op deze hoogte krijgt de wijsheid van de onderscheiding nog meer reliëf.

Verder hebben de processen van Alcalá en Salamanca Inigo veel geleerd. Hij heeft erkend dat hij nog veel meer zal moeten werken om de *Oefeningen* te verdedigen, ook al zou dit ten koste zijn van een onmiddellijk apostolaat. Hij heeft ook erkend dat het niet nodig was door zijn kleding op te vallen om de mensen te helpen. Toch weigert hij de gegrondheid te aanvaarden van de beperkingen die men zijn apostolaat heeft opgelegd. Na de voorlezing van de uitspraak van Salamanca, die deze van Alcalá hernieuwt, protesteert hij:

- Ik zal doen wat deze uitspraak beveelt, maar ik aanvaard haar niet, aangezien u, zonder me ergens voor te veroordelen, me de mond sluit zodat ik mijn naaste niet meer kan helpen zoveel ik kan. (cfr. *Autobiografie*, nr. 64-72).

Daarop verlaat hij zijn land, gezeten op een ezel.

PARIJS OF HET STUDENTENLEVEN

Vermits zijn studies om allerlei redenen niet grondig genoeg waren gedaan, herbegint Inigo ze te Parijs van aanvang af. Het ligt wel in zijn aard: geen halve maatregelen. Alles wordt uitgeveegd en hij begint opnieuw, met dezelfde hartstocht waarmee hij te Manresa zijn 'nieuw leven' ontdekte, met dezelfde onverzettelijkheid als voor zijn vertrek naar Jeruzalem: 'geen cent'! Want het is dezelfde liefde, voor hetzelfde doel.

Alles wat secundair is wordt er aan opgeofferd. Zeer zeker de eigenliefde. Wat een zelfoverwinning om op zevenendertigjarige leeftijd opnieuw te gaan neerzitten op de banken van Montaigu, om er met de bengels van Parijs 'rosa, rosa, rosae' op te zeggen!

Hij ziet ook af van de vertroosting die hij in het gebed ervaarde. Tijdens de lessen wordt hij vaak verstrooid door geestelijke gedachten. Hij bekent het aan zijn leraar en belooft hem 'de lessen nooit te zullen nalaten zolang hij brood en water kan vinden om te overleven'. Toch zal hij zich, volgens iemand die hem goed kende, 'geweldig moeten intomen om zijn geest te laten oefenen onder leiding van aardse

meesters, gewend als hij was aan deze betere meester, de heilige Geest'. Vooral daar God hem op zijn woord neemt: zijn verblijf te Parijs zal gepaard gaan met een grote geestelijke droogte.

Hij laat nog iets anders schieten: zijn verlangen naar radicale armoede. Wonen in een hospitaal op drie kilometer van het college en slechts naar buiten kunnen gaan na zonsopgang, terwijl de lessen reeds vroeger beginnen, kan niet samengaan met de ernst van de studie. Om ergens anders te leven probeert hij, zoals de arme studenten, knecht te worden van een regent. Hij beeldt zich in dat zijn meester Christus is en de rijke studenten in zijn pension de apostelen, die hij ijverig gehoorzaamt. Maar omdat hij er geen vindt zoekt hij geld waar het te vinden is: bij de rijke Spanjaarden in Vlaanderen en in Engeland. Zo kan hij behoorlijk wonen en de kosten van zijn studies en zelfs de 'rondjes' betalen die zijn universitaire successen besproeiden.

Toch ziet hij niet helemaal af van het apostolaat. Het is namelijk het ogenblik waarop hij door de *Geestelijke Oefeningen* zijn eerste gezellen, Pierre Fabre en Franciscus Xaverius, wint. Hoe meer hij in de studies vooruitgaat, des te meer tijd besteedt hij aan dit werk. 'Aan de universiteit, zegt hij, spreek ik met niemand over de dingen van God, maar wanneer de cursus beëindigd is, zullen we naar onze gewoonten terugkeren'. (*Autobiografie*, nr. 82). Alles op zijn tijd.

Hij kan evenmin afzien van die 'onmiddellijke' liefde die er toe dwingt alles in de steek te laten bij het ongeluk van iemand naast hem. Zekere dag verneemt hij dat de Spanjaard die hem van al zijn geld beroofd heeft toen hij te Parijs aankwam, ernstig ziek ligt te Rouen. Hem te hulp snellen is een redelijke zaak. 'Maar die arme daar is Christus die roept!' Je moet gek zijn om daarop in te gaan! Hij vertrekt blootsvoets, zonder te eten of te drinken gedurende honderd twintig kilometer. Bij deze gedachte verkrampt de angst zijn maag al vanaf het opstaan. Hij is nog altijd angstig als hij door de Sint-Denijspoort gaat om in de vlakte van Monceau te komen in de richting van Argenteuil. Maar eenmaal hij voorbij dit dorp is, op de hoogte die uitsteekt boven Parijs, is de angst opeens weg. Hij voelt zich zo vol energie en vreugde dat hij

tegen de bloemen van het veld roept dat God goed is! (*Autobiografie*, nr. 79)

Op die noodzakelijke dwaasheid na - en nog enkele andere - is hij een wijze student.

Hij heeft Parijs gekozen, niet omwille van het intellectueel prestigieuze, dat de Spaanse universiteiten haar niet in het minste moesten benijden, maar om redenen die te maken hadden met de 'methode en het programma'. Het Spaanse onderwijs was gebaseerd op de magistrale cursussen. Dat van Parijs op de praktische oefeningen, de herhalingen, de persoonlijke verhouding tussen de meester en zijn leerlingen, het zich aantrekken van de minderbegaafden door de sterkeren. Kortom, de Parijse methode leek wel wat op die van de *Geestelijke Oefeningen*. Het moet ons dus niet verwonderen dat Inigo erdoor aangetrokken was.

Nu is er duidelijke vooruitgang te bespeuren.

Na acht maanden Humaniora te *Montaigu* (latijn en retorica), schrijft hij zich in oktober 1529 in in *Sint Barbara*. In december 1532 wordt hij baccalaureus en in maart 1533 *magister in de artes* (wat overeenkomt met onze licentie in wijsbegeerte en letteren). Van nu af aan zal men hem *Magister Ignatius* noemen. Het was zijn hoogste universitaire titel, want een zware ziekte verplichtte hem zijn theologiestudie bij de dominicanen van het *Jakobijnenklooster* (hij is echt niet rancuneus!) te onderbreken in 1535.

Op het ogenblik dat hij Parijs wil verlaten hoort hij dat er een proces tegen hem aanhangig is gemaakt. De 'kwestie der Plakkaten' ligt pas achter de rug en de Inquisitie verdubbelt haar ijver tegen alles wat naar ketterij schijnt te ruiken. Eens te meer wil Ignatius van alle verdenkingen gezuiverd zijn, aangezien het gaat over datgene wat hem het meest aan het hart ligt. Hoezeer de inquisiteur hem ook probeert gerust te stellen, hij eist dat het proces meteen wordt voortgezet of dat het besluit van de inquisiteur in aanwezigheid van getuigen door een griffier wordt neergeschreven. Dit gebeurde dan ook. Ignatius kan naar Spanje vertrekken om er nieuwe krachten op te doen. De reputatie van

de *Geestelijke Oefeningen* laat hij ongerept achter in Parijs.

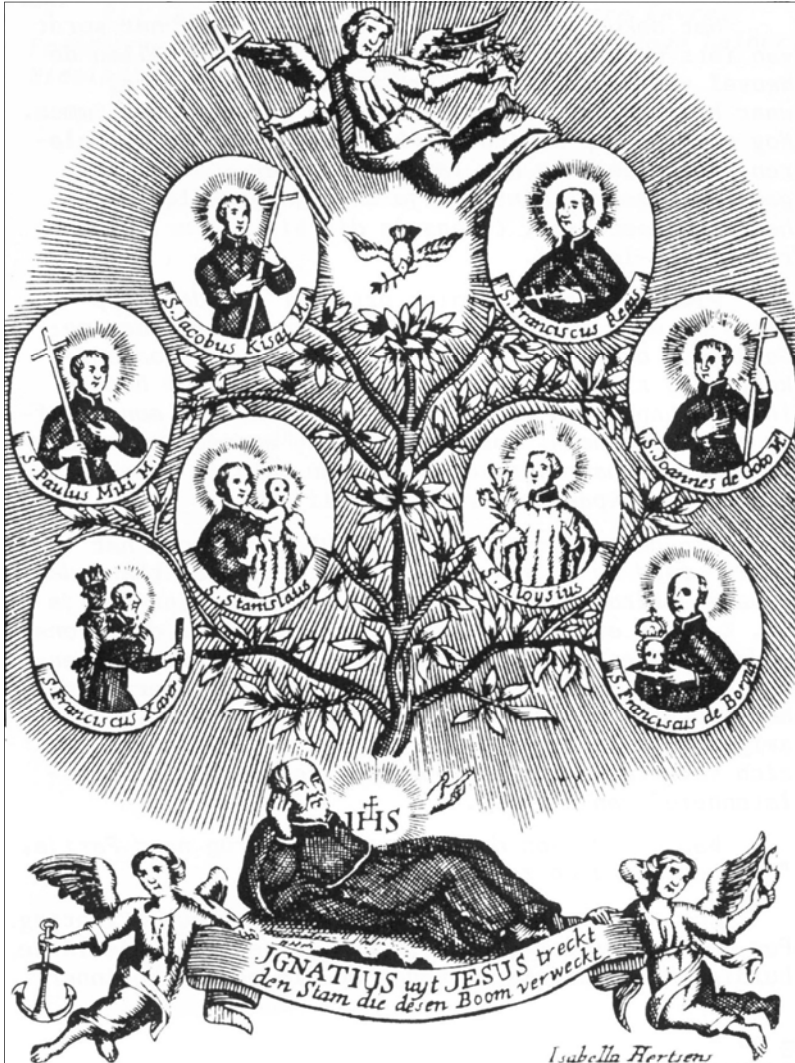
Door zijn studies heeft hij de wijsheid ‘van de wijzen en verstandigen’ verworven.

Maar hij heeft gezellen gewonnen voor de ‘dwaasheid’ van de liefde. Gezellen die hij eveneens achterlaat in Parijs, om ze weldra terug te vinden.

Sedert enkele maanden immers moet zijn leven in het meervoud verteld worden...

TWEDE DEEL

Gezellen om te dienen in de Kerk

15 AUGUSTUS 1534.

Het decor is hetzelfde. Of bijna. Maar het wordt van iets hoger bekeken, naarmate de zeven gezellen de met wijngaarden overdekte heuvel van Montmartre beklimmen, waar hier en daar een windmolen uittorent. Vlak voor de top ligt, helemaal alleen in het landschap, de kapel van de martelaren. Volgens de legende werden Sint Denijs en zijn gezellen hier onthoofd. (Thans is dit bij het nr. 9 van de Rue Yvonne-le-Tac).

Pierre Favre, de enige priester van de groep viert de mis van Onze-Lieve-Vrouw tenhemelopneming: 'Gaudeamus omnes!' Op het ogenblik van de communie keert hij zich naar zijn gezellen, met de hostie in de hand. Dan verbindt elk van hen zich door een gelofte tot zuiverheid, tot evangelische armoede en om als missionaris naar Jeruzalem te gaan, indien deze reis binnen een bepaalde periode mogelijk is.

Als de mis beëindigd is wandelen ze langs het westen rond de heuvel. Op de plaats waar tegenwoordig de Square Girardon ligt, borrelt de bron van Sint-Denijs. Ze gaan er in de schaduw picknicken met het eten dat ze meegebracht hebben en enkele druiventrossen van Montmartre. Een scène die herinnert aan het laatste hoofdstuk van Johannes. Ze praten, ze zwijgen, ze lachen soms... Veertig jaar later herinnert zich een van hen nog 'de vreugde en de uitgelatenheid' van die dag.

Wanneer de zon daalt, keren ze 'jubelend en dankend' terug naar Parijs.

Een mooie zomerdag. Niets lijkt erop dat hier iets nieuws werd begonnen . Enkel met een historische blik kun je de plaat begrijpen die in de huidige Martelarenkapel hangt en die er aan herinnert dat de 'Sociëteit van Jezus Ignatius van Loyola als vader en Lutetia (Parijs) als moeder erkent'.

Toch is het waar: op 15 augustus 1534 hebben zeven mannen zich samen met Jezus Christus verbonden voor een gemeenschappelijk project.

Zij heten Ignatius van Loyola, Pierre Favre, Franciscus Xaverius, Alphonsus Salmeron, Diego Lainez, Nicolas Bobadilla en Simon Rodrigues.

6. Gekozen om zijn gezellen te zijn.

Nagaan welke toespraak Christus onze Heer richt tot al zijn dienaren en vrienden die Hij voor deze opdracht uitzendt. Hij geeft hun de aanbeveling allen te willen helpen door hen eerst tot de hoogste geestelijke armoede te brengen, en niet minder tot materiële armoede, indien de goddelijke Majesteit ermee gediend is en hen ertoe wil kiezen. Ten tweede zullen ze hen brengen tot het verlangen naar smaad en minachting, want uit die twee dingen volgt de nederigheid.

Zo zijn er drie trappen: de eerste, armoede tegenover rijkdom; de tweede, smaad of minachting tegenover wereldse eer; de derde, nederigheid tegenover hoogmoed.

☞ *Geestelijke Oefeningen, nr. 146.*

Reeds lang leidde de adem van de Geest Inigo naar de kamer van het Sint-Barbaracollege. Hij stapte er binnen in september 1529, enkele dagen voor het schooljaar begon.

Tot dan toe leken zijn wegen als doodlopende straatjes. Naarmate hij nieuwe ervaringen probeerde, werd het hem op de een of andere manier duidelijk, dat zij de wil van God niet waren. In plaats van te blijven stoten tegen wat er hem in de weg stond, nam hij elke keer een andere weg, of keerde hij soepel terug op zijn stappen, zonder iets van zijn ervaring te verloochenen. Hij zal er trouwens iets van onthouden voor de vorming van de jonge jezuiten. Hij zal hen ervaringen doen beleven, of ‘experimenten’, tegelijk proefnemingen en beproevingen.

Net als hij zal de novice de *Geestelijke Oefeningen* doen, op bedevaart gaan, de zieken in de hospitalen verzorgen, voor hij mag beginnen studeren. Het is ook door deze experimenten dat hij zal leren nederig worden.

Toch leeft er sinds Manresa een blijvend verlangen in Inigo's hart: met anderen delen wat hij beleefd heeft en in de toekomst wil beleven. In het begin, met enkele vrome vrouwen te Manresa en Barcelona; later met gezellen die hem zullen volgen tijdens zijn studies in Spanje. Ook in Parijs heeft hij geprobeerd door de *Geestelijke Oefeningen* vorm te geven aan zijn plan om met gezellen te kunnen optrekken. Evenmin met succes.

Wanneer hij zich ingeschreven heeft voor de cursus van de 'artes', neemt de oude student van Montaigu, met de weinige bagage die hij heeft, zijn intrek in de ronde kamer, een torenkamer...

DE MEDE-KAMERBEWONERS

De twee studenten die er al wonen, ruimen hem goedschiks kwaadschiks een plaats in. Ze zijn al vier jaar samen en ondanks het verschil van sociale afkomst zijn ze goede vrienden geworden. Noodgedwongen komt de 'nieuwe' hen storen... Ze beseffen niet in welke mate!

De eerste die met hem sympathiseerde was Pierre Favre. Men had hem gevraagd de repetitor te zijn van de oude student. Hij was geboren te Villaret, een dorpje in de Savoie, in een familie van kleine boeren. Hij wilde ten koste van alles studeren, en zijn ouders moesten hun jonge schaapherder afstaan. Nu had hij zijn vrijheid gekregen. Luisteren we naar hem:

Dit jaar deed Inigo zijn intrede in het Sint-Barbaracollege, in hetzelfde kamertje als wij, met de bedoeling op het feest van Saint-Remi de cursus der "artes" te beginnen, en het was onze regent die ermee belast was deze cursus te geven. Moge deze ontmoeting, die door de opperste Voorzienigheid tot stand ge-

bracht was voor mijn goed en voor mijn heil, voor altijd gezegend zijn: want nadat Zij het zo voorzien had dat ik deze heilige man zou onderrichten, liep dit voor mij eerst uit op oppervlakkige, later intieme relaties met hem, en tenslotte op een gemeenschappelijk leven waarbij wij met zijn tweeën hetzelfde kamertje, dezelfde tafel en dezelfde beurs deelden.

✻ *Pierre Favre, Memoriale, nr. 8.*

‘Met zijn tweeën’, alsof de derde er buiten gebleven was. De derde is Franciscus Xaverius, net als Pierre 23 jaar oud, terwijl Inigo er 38 is. Het is waar dat hun verhouding niet meteen hartelijk was. Beiden waren Spanjaarden, maar zo verschillend als een Bask en een Navarrees maar kunnen zijn. Allebei van adel, maar zo ver van elkaar verwijderd als iemand maar kan zijn die aan de ‘wereldse eer’ verzaakt heeft, en iemand die haar vrolijk achterna loopt. En wat het uiterlijk betreft, is de ene slecht gekleed, ziek en gehandicapt; heel zijn vitaliteit ligt in zijn wonderlijke blik. De andere is een mooie jongen, elegant en staat aan de universiteit bekend als sportief...

Omdat hij een edelman was moest Franciscus de nieuweling toch verwelkomen met de beleefde glimlach van de *grand seigneur* die duidelijk afstand houdt.

Wat Inigo betreft, hij werd zeker vanaf de eerste ontmoeting aangetrokken. Hij had te maken met iemand die ambitieus was, zoals hij. Maar welke plannen zouden er passen bij hun ambities? In afwachting daarvan spant hij zich in zijn vriendschap te winnen door kleine diensten, vooral van financiële aard. Xaverius’ levensstijl is immers niet in verhouding tot zijn fortuin, terwijl Ignatius, die van helemaal niets leeft, hem kan helpen.

HET KARTUIZERKLOOSTER VAN VAUVERT

Een beetje buiten de Sint-Jakobspoort hadden de kartuizers een mooi klooster gebouwd, omringd met een beroemde afgesloten tuin. Een deel ervan bestaat thans nog, de *Jardin du Luxembourg*. Daar gingen Inigo en zijn vrienden 's zondags naar de mis en vierden ze de dag van de Heer, met rustige overweging en geestelijke gesprekken.

Weldra was Pierre Favre inderdaad niet meer de enige die met hem optrok. Een andere student, Simon Rodrigues, een Portugees, en twee jonge Spanjaarden, Diego Laínez en Alonso Salmeron, negentien jaar oud, werden de een na de andere door Inigo aangetrokken. De laatst aangekomene was Nicolas Bobadilla, die, arm als Job, in de lente van 1533 te Parijs aangekomen was. Rond deze tijd had Franciscus Xaverius zich eindelijk aangesloten bij de groep.

Samen met de onderscheiding is het geestelijke gesprek een der twee charisma's van Ignatius. Hij bezit de zeer zeldzame gave onder woorden te kunnen brengen wat hij in zijn gebed ervaren heeft. Denken we maar terug aan de dag waarop hij te Manresa een 'visioen' van de heilige Drievuldigheid had. 'Na het eten, zegt hij, kon hij nergens anders over spreken dan over de allerheiligste Drie-eenheid, met veel verschillende vergelijkingen, in grote blijdschap en onder veel troost'. (*Autobiografie*, nr. 28). Hij is in staat deze 'geestelijke energie', zoals de theologen uit het oosten zeggen, die als in een bliksemflits op zo intieme wijze in hem opgeslagen werd dat de tranen hem in de ogen komen, om te zetten in een taal die verstaanbaar en voor iedereen begrijpelijk is.

Alle mogelijke contacten, vaak met mensen die met hem willen discussiëren, en het verlangen God te zoeken in het gelaat van degene met wie hij spreekt, hadden hem deze zin voor dialoog gegeven; voor een dialoog die vooruitgaat, in plaats van in een kringetje rond te draaien. Had hij niet boven zijn *Geestelijke Oefeningen* deze 'vooronderstelling' voor elke ontmoeting van mens tot mens geschreven, die alle deelnemers aan vergaderingen, forums en alle mogelijke colloquia voortdurend voor ogen zouden moeten houden:

Men dient van de vooronderstelling uit te gaan dat ieder goed christen eerder bereid moet zijn de opvatting van zijn naaste te sauveren dan te veroordelen. Kan hij ze niet sauveren, dan moet hij vragen hoe de ander ze verstaat. Verstaat die ze verkeerd, dan moet hij hem met liefde verbeteren. Helpt dat niet, dan moet hij alle gepaste middelen zoeken opdat die mening, goed verstaan, gesauveerd wordt.

∞ *Geestelijke Oefeningen, nr. 22.*

Het is zeker zo dat Ignatius in de binnentuin van het kartuizerklooster van Vauvert zijn vrienden voorbereidt op de *Geestelijke Oefeningen*. Daaruit zal de Sociëteit van Jezus geboren worden. Want hij heeft zijn Oefeningen niet in het wilde weg gegeven, zeker niet aan deze zes! Pierre Favre, de eerste, deed ze in 1534, na vier jaar geestelijke gesprekken. En Franciscus de laatste, want hij was ‘het taaiste deeg dat Ignatius ooit gekneet heeft’. Hij deed ze pas ná de geloften van Montmartre.

We kunnen ons wel voorstellen hoe deze gesprekken verliepen. Ze beleefden gewoon een vorm van christelijk leven. Het was een soort catechismus, maar van binnen uit beleefd; daar waar Gods leven onmiddellijk in contact komt met de mens van vlees en bloed, zoals vuur en ijs op elkaar inwerken. Door een bepaald soort gewetensonderzoek - welja, heel eenvoudig! - hielp Ignatius dat dagelijkse contact tussen geloof en leven te scheppen. Dit liet de ‘Schepper toe zich aan de trouwe ziel mee te delen’. Het komt er niet op aan het positieve of het negatieve van het leven op te tellen, ook al is deze som noodzakelijk om het gebed concreet te houden. Maar deze eenvoudige vorm van bidden is gevat in een beweging van dankzeggen en berouw. Dag na dag opent zij langzaam het hart voor het binnendringen van God. En ze verfijnt de ziel zozeer dat ze gevoelig wordt voor de minste bewegingen van Gods liefde. Dan houden de sacramenten op rituelen te zijn. Zij worden ‘tastbare tekens’ van de liefde. Dan ook komt de mens op het kritieke punt waar de keuze onafwendbaar wordt: het is onmogelijk twee heren

te dienen... Dit is het ogenblik dat Ignatius kiest om hem in de eenzaamheid der *Geestelijke Oefeningen* te gooien.

DE DERTIG DAGEN

Vanaf 1532 had Pierre Favre het besluit genomen 'Inigo te volgen in een arm leven'. Wat Xaverius betreft, weldra was hij op dit punt gebracht, dat hij zijn leraarschap aan het college van *Dormans-Beauvais* wou opgeven om zich aan het gebed toe te vertrouwen. Inigo temperde de ijver van de ene en van de andere. De tijd was nog niet gekomen.

Pierre deed de *Oefeningen* gedurende de winter van 1534, na een verblijf in Savoie. Naar het schijnt was die winter bijzonder hard en de Seine lag bedekt met ijs. Hij gooide zich blindelings in de *Oefeningen* en weigerde de eerste week te eten of te drinken, noch vuur te maken in zijn kamer. Zonder twijfel buitensporig, maar het gaat niet in tegen de geest van de *Geestelijke Oefeningen*. Zo doen ook sportmannen in hun oefeningen, wanneer ze even doorstoten tot de grenzen van de menselijke weerstand. Ook in het gebed krijgt de vrijheid haar afmetingen door tot haar grenzen door te stoten. Zo leidt de overweging der zonden er toe zich het absolute 'neen' voor te stellen. En de voorstelling van de hel, die in dankzegging eindigt, maakt het mogelijk zich een absoluut 'ja' als antwoord op Christus' oproep voor te stellen.

Pierre was rijp voor dit antwoord, toen Inigo hem vroeg op te houden met vasten en vuur te maken. En daarna dag na dag intens betrokken op de mysteries van Christus' leven, vond hij de vrede die hij tot nu toe vruchteloos gezocht had.

Zo komt hij tot zijn 'keuze', het centrale punt van de *Oefeningen*, waar de menselijke wil zich zonder reserve bij die van God aansluit, voor een project dat van nu af aan gemeenschappelijk is. Zij bevestigde het besluit dat hij reeds genomen had. Hij zou Inigo volgen 'in een arm leven', 'zonder maar enigszins belust te zijn op de eer en de voordelen van de wereld'. Hij die de eeuwige twijfelaar geweest was, was van nu af zeker.

Vroeger, ik bedoel voor ik mijn levensrichting bepaald had, dankzij de hulp die God mij door Inigo gaf, was ik altijd zeer onzeker, door alle winden bewogen. De ene dag wou ik trouwen, de andere dag geneesheer worden, of jurist, of regent, of doctor in de theologie, of een gewone priester. En soms wou ik zelfs monnik worden. Ik werd voortbewogen als een speelbal van die winden, afhankelijk van diegene die de sterkste was, met andere woorden, van wat er op het ogenblik doorslag gaf. Zoals ik reeds zei, heeft de Heer mij van al die neigingen bevrijd door de vertroosting van zijn Geest en hij liet mij het besluit nemen priester te worden om helemaal aan zijn dienst gewijd te zijn. Door eigen verdiensten zal ik nooit de hoogte van dergelijke taak, noch die van zijn oproep, noch die van zijn keuze kunnen bereiken. Maar de erkentelijkheid verplicht mij er aan te beantwoorden met alle werkzaamheden die ik naar lichaam en ziel zal kunnen verrichten.

☞ *Memoriale, nr. 14*

Wie met de *Geestelijke Oefeningen* vertrouwd is, herkent in deze regels uit zijn intiem dagboek de specifieke trekken van de Ignatiaanse ervaring: 'de oproep en de keuze' van Christus, het opnemen van de armoede en het weigeren van eerbetuigingen om met Christus arm en eenvoudig te zijn; de onderscheiding der geestelijke vertroosting die leidt tot de beslissing Christus te volgen in een bepaalde levensstaat; tenslotte de inzet voor het apostolisch werk, dat niet als een taak opgevat wordt, maar in een geest van erkentelijkheid alle ontvangen genaden naar God laat terugkeren. Het is een beweging die helemaal overeenkomt met het leven van Christus dat lange tijd overwogen werd, vanaf het engagement van zijn menswording tot zijn terugkeer naar de Vader.

Om beurten deden de zes gezellen dezelfde ervaring. Dat leidde er toe dat niets hen meer van elkaar kon scheiden. Ze probeerden dus te voorzien wat ze samen zouden doen. Met betrekking tot hun levensstaat en -stijl was er geen enkel probleem meer. Ze zouden priesters zijn. Ze zouden in armoede in dienst van de mensen leven. Maar waar? Te Jeruzalem, indien het mogelijk was. Anders zouden ze zichzelf aanbieden aan de Plaatsvervanger van Christus ‘opdat hij hen zou zenden waar hij oordeelde dat het het meest zou strekken tot Gods eer en voor het nut van de zielen’. Binnen welke termijn? Ze gaven zichzelf een jaar, vanaf het ogenblik dat ze elkaar te Venetië zouden weerzien, om een mogelijkheid te vinden om in te schepen.

Toen alle mogelijkheden onderzocht waren, deden ze in de morgen van Onze-Lieve-Vrouw tenhemelopneming van het jaar 1534 de bedevaart naar Montmartre en verbonden er zich door een gelofte in vreugde en blijdschap toe. Dat was een geboortedag.

‘MEEVOELEN MET DE KERK’

De gelofte van Montmartre ligt in de lijn van de *Geestelijke Oefeningen*: ‘voor de eer van God en het nut van de zielen’. Meer dan een besluit is het een affectieve keuze die in het gebed van een kerkelijke gemeenschap gerijpt is. Zoals de apostelen na de Hemelvaart, wachten zij op de ‘bevestiging’ ervan. Als deze niet komt, dit wil zeggen als de reis naar Jeruzalem niet kan gerealiseerd worden, zullen ze terugkeren naar de brede gemeenschap van de universele Kerk, met name naar de paus. Van hem zullen ze andere zendingen ontvangen die overeenkomen met hun plan daarheen te gaan waar de noden het meest dringend zijn, en waar het goede dat mag verwacht worden het meest duurzaam en universeel zal zijn. Hier zijn er geen twee projecten, dat van een groep en dat van de Kerk, dat van een privé-initiatief en dat van de universele gehoorzaamheid, maar twee mogelijkheden van éénzelfde dienst. In beide gevallen is het de dienst aan de Kerk die de gezellen beweegt. Door een soort instinct, een ‘voelen’, zoals Ignatius zegt.

Dit instinct heeft de kleine groep behoed om zich op te sluiten in het enthousiasme van haar samenzijn. Dat gevaar was reëel, in die tijd, net als nu. Als de kroniekschrijvers vooral aandacht schenken aan de gewelddadige incidenten die door de botsing tussen katholieken en hervormden veroorzaakt waren, was de beweging in de gemoederen der mensen veel diepgaander dan de uitingen ervan. Heel wat min of meer uitgesproken voorstanders van de hervorming leefden in zeer ijverige groepen en Franciscus Xaverius was bekoord geweest door deze ‘uiterlijk onbesproken gezellen’ die geen andere uitweg voor hun problemen zagen dan een feitelijke breuk met de institutionele Kerk.

Met dit probleem geconfronteerd, voegde Ignatius enkele blaadjes toe aan het boek der *Geestelijke Oefeningen*, in de tijd dat het groepje der gezellen vorm kreeg. ‘Regels die in acht genomen moeten worden om de ware geest te hebben die de onze moet zijn in de strijdende Kerk’ (*Geestelijke Oefeningen*, nr. 353-370). Deze regels, die sterk getekend zijn door de tijd waarin ze geschreven zijn, zijn wat hun details betreft, vaak uit de tijd. Maar voor ons is het erg belangrijk dat ze precies door hun tijd getekend zijn. Voor Ignatius staat de Kerk immers niet buiten de tijd, ze bestaat uit mensen en uit handelingen van mensen die met God in de geschiedenis samenwerken. Zeker, alles wat historisch is, is betrekkelijk. Gisteren: de aflaten, de kruisvaarten en het vleesderven op vrijdag, wat Ignatius, onder andere, aanbeveelt ‘te prijzen’. Vandaag is het de inzet van de Kerk voor de hernieuwing van de liturgie en de inzet van de christenen in de politiek. Morgen zullen er andere problemen zijn, naarmate het ‘beeld van de wereld’ zal veranderen. Maar in al het nieuwe wat opkomt en waar de Kerk positie in neemt, gaat het steeds om de samenwerking tussen God en de mensen.

Daarom zal de ‘eerste regel’ altijd en overal actueel blijven:

We moeten elk eigen oordeel terzijde laten en onze geest bereid en gereed houden om in alles te gehoorzamen aan de ware Bruid van Christus onze Heer, onze heilige Moeder, de hiërarchische Kerk,

☞ *Geestelijke Oefeningen*, nr. 353.

Het is een zaak van het ‘hart’ en van ‘beschikbaarheid’, van solidariteit en van dienst. De Kerk is ‘Bruid’, dus solidair met Christus. Zij is ‘Moeder’, we kunnen dus niet buiten haar leven, buiten deze strijdende gemeenschap van mannen en vrouwen die hun geloof in Jezus Christus uitdrukken. Ook al bestaat die Kerk uit mensen die, zelfs aan de top, niet vrij zijn van verwijt. Ignatius kon daarvan meespreken! Ook betekent ‘elk eigen oordeel terzijde laten’ niet, afzien van het verstand of van het geweten. Het gaat er niet om zich te onthouden van kritiek, maar om kritiek te onderwerpen aan hen die ‘het kwaad kunnen verhelpen’, eerder dan op de publieke tribune te staan (Geestelijke Oefeningen, nr. 352). ‘Elk eigen oordeel terzijde laten’ is in feite mijn pretentie loslaten om mijn persoonlijk oordeel boven dat van mijn gemeenschap te stellen, of dit van mijn gemeenschap boven dit van de universele Kerk. Dergelijke zelfverloochening is onmogelijk zonder een praktisch wezenlijke, of indien men dat verkiest echtelijke gehechtheid: ‘Wij geloven dat er tussen Christus onze Heer, die de Bruidegom is en de Kerk, zijn Bruid, eenzelfde Geest is die ons bestuurt en leidt’ (*Geestelijke Oefeningen*, nr. 365).

De gehoorzaamheid aan de Kerk is noch slaafs, noch onmenselijk, maar het aanbieden van zijn vrijheid. Het is dus eenzelfde beweging van het hart die de zeven gezellen er toe brengt zich te Montmartre aan Christus aan te bieden in de toewijding van hun gemeenschappelijk bestaan en die hen weldra te Rome er toe zal brengen zich aan de paus aan te bieden om uitgezonden te worden.

TOT WEERZIENS

De morgen van de 16e augustus herneemt het leven zijn gang. Voor het nieuwe schooljaar begint, zal Franciscus Xaverius de *Geestelijke Oefeningen* doen. Op het feest van Saint-Remi gaat iedereen weer aan het werk, Franciscus in het *Collège de Dormans*, de anderen in Sint-Barbara of bij de Jakobijnen. Inigo werpt zich weer op de theologie.

Voor korte tijd. Begin 1535 wordt hij ernstig ziek. Hij lijdt aan galstenen, met geweldige kolieken, wanneer de steentjes tegen de

gladde spieren schuren. Een ervan duurt wel zestien of zeventien uren, met koorts, braken, koud zweet. De erbij geroepen geneesheren raden hem de lucht van zijn geboorteland aan. De gezellen zijn het ermee eens: Inigo zal van zijn verblijf gebruik maken om met de zijne ook de familie zaken van zijn vrienden te regelen.

Ze onderscheiden een laatste keer. Inigo is verplicht zijn studies te onderbreken, maar de anderen moeten er mee doorgaan en ze beëindigen. Ze maken een afspraak in Venetië voor het begin van het jaar 1537. Misschien wordt er ook gesproken over de mogelijkheid nieuwe gezellen te werven. Wanneer ze elkaar terug zien in Venetië zullen ze niet meer met zeven, maar met elf zijn. Bij de groep van Parijs zullen zich drie Fransen gevoegd hebben: Claude Jay, een vriend van Pierre, Paschase Broët en Jean Codure. Van zijn kant zal Inigo Diego Hoces, van Malaga, meebrengen, ‘de eerste van de gezellen die stierf’ (in 1538).

Daarop leggen de vrienden geld bij elkaar om een paardje te kopen, en Inigo trekt voor een laatste keer door de Sint-Jakobspoort, op weg naar Spanje.

Vaarwel Parijs! Tot weerziens, gezellen!

HALF-NOVEMBER 1538.

Vergezeld van Diego Lainez en Pierre Favre, bereikt de 'pelgrim' - zo noemt hij zich graag - het doel van zijn reis. Het is niet Jeruzalem, waarvan hij tot het laatste ogenblik gedroomd heeft... Het is Rome, het is de Kerk, in het meest zichtbare, het meest menselijke, het meest verwarde wat ze heeft.

De drie reizigers staan op een vijftiental kilometers van de stad. Op een kruispunt, bij een plaats die La Storta, 'de bocht', genoemd wordt, is er een kleine kapel. Ignatius gaat er binnen om het gebed te beëindigen waarmee hij bezig is sinds het begin van de tocht, het gebed dat men in de Oefeningen op het beslissende ogenblik van de 'keuze' doet: 'Onze Lieve-Vrouw er om bidden dat zij van haar Zoon en Heer de genade verkrijgt onder zijn standaard opgenomen te worden'. O, ja, dat de Lieve-Vrouw me bij haar Zoon wil plaatsen!

In de kapel van La Storta weet hij het opeens zeker: 'God plaatst hem bij zijn Zoon. Hij zal de moed niet meer hebben daaraan te twijfelen, te weten dat God de Vader hem bij zijn Zoon geplaatst heeft'.

Wanneer hij buiten komt overstelpen zijn gezellen hem met vragen, als ze zijn nog stralende gezicht zien. Maar wat kan hij zeggen? Hoe kan hij dit vertalen?

- Het lijkt me alsof God de Vader deze woorden in mijn hart gedrukt heeft: 'Te Rome zal ik met u zijn'. Ik weet niet wat er ons zal overkomen. Misschien zullen we te Rome gekruisigd worden. Ik meen Christus gezien te hebben, met zijn kruis op de schouder en naast hem, de eeuwige Vader die tot zijn Zoon zei: 'Ik wil dat je deze als je dienaar neemt'. En Jezus heeft me gezegd: 'Ik wil dat jij ons dient'...

Ze zijn opnieuw op weg gegaan, naar het hart van de strijdende Kerk. Strijden is lijden. Hun tocht naar Rome herinnert aan een andere: 'Zie, wij trekken op naar Jeruzalem en de Mensenzoon zal worden overgeleverd...'

Als ze in de buitenwijken aankomen, zegt Ignatius tot zijn gezellen:

- Ik zie de vensters gesloten...

7. Verenigd om verspreid te zijn

Bij elke goede keuze moet van onze kant het oog van onze bedoeling helder zijn. Wat ik dus ook kies, het zal mij moeten helpen het doel te bereiken waarvoor ik geschapen ben. Ik moet dus niet het doel ondergeschikt maken aan het middel, maar omgekeerd het middel aan het doel.

Het is noodzakelijk dat alles waarover wij een keuze willen doen in zich goed en onverschillig is. Het moet ook overeenstemmen met de leer van onze heilige Moeder de hiërarchische Kerk en er niet mee in strijd zijn.

Bij dit alles moet hij niets anders willen zoeken dan in alles en door alles de grotere lof en heerlijkheid van God onze Heer. Want iedereen moet goed weten dat hij zoveel vooruitgang zal maken in geestelijke zaken als hij zich losmaakt van eigenliefde, eigen wil en eigenbelang.

☞ *Geestelijke Oefeningen, nrs. 169, 170, 189*

Wanneer ze te Rome aankomen weten de gezellen dat hun identificatie met de arme en vernederde Christus in dienst van de Kerk ongetwijfeld vervolgingen met zich zal meebrengen. Maar deze band met Christus zal op de eerste plaats voor elk van hen en voor het hele korps een geestesgesteldheid zijn, ‘in de mate waarin iedereen los zal komen van zichzelf, van zijn wil en van zijn eigenbelang’. Uit zichzelf treden, de gemeenschap loslaten, het is éénzelfde dynamiek die hun geestelijk leven en hun apostolisch werk zal richten.

Om zich daarvan te overtuigen is het voldoende de kalender door te bladeren van de maanden die verlopen zijn sinds Inigo Parijs verlaten heeft. De gemeenschap, het blijvend samenleven of in elkaars nabijheid wonen, was slechts een feit ten tijde van het *Quartier Latin*.

Mei 1535. Inigo komt te Azpeitia, zijn geboortestad aan. Ondanks de druk van zijn familie verblijft hij in het hospitaal, in dienst van de armen. Daarna vertrekt hij om de familie zaken te regelen bij de verwanten van zijn gezellen.

Januari 1536. Nu is hij te Venetië, waar hij zal proberen zijn studies voort te zetten, terwijl hij op zijn gezellen wacht. Hij zal er ook de *Geestelijke Oefeningen* geven.

November 1536. Vroeger dan voorzien, verlaten de negen gezellen Parijs om naar Venetië te gaan. Zullen ze na het vreugdevolle weerzien bijeen blijven? Nee, ze verdelen zich over de hospitalen van de stad.

Maart 1537. De gezellen gaan zonder Ignatius naar Rome om er de zegen van de paus voor hun reis naar het heilig land te krijgen. Zij die nog geen priester zijn krijgen de toestemming gewijd te worden. Voor Ignatius gebeurt dit op 24 juni, te Venetië. Ze hopen hun eerste mis te kunnen vieren in Betlehem. Maar in die dagen verbreekt Venetië de diplomatieke betrekkingen met de Grote Turk.

Juli 1537. In plaats van in Venetië de voorziene termijn af te wachten, verspreiden de gezellen zich twee aan twee in de naburige steden. Ignatius, Favre en Lafnez installeren zich te Vicenza, in de ruïnes van het leegstaande klooster van Vivarolo. Daar vinden ze elkaar allemaal terug in september, om hun eerste mis te vieren. Ignatius zal er de voorkeur aan geven nog te wachten. Het krot van Vivarolo, 'zonder deuren noch vensters' lijkt nog het best op de grot van Betlehem. Tijdens dit gemeenschappelijke verblijf geven ze zichzelf, na overweging en gebed, de naam *Sociëteit* (gezelschap) van *Jezus*.

Oktober 1537. Nieuwe verspreiding. Het perspectief van de reis is nog ver verwijderd. Het veld van hun zending wordt wijder.

Nog altijd twee aan twee vertrekken ze naar Siena, Bologna, Ferrara, Padua... Ignatius, Favre en Laínez hebben de weg naar Rome genomen waar we hen ontmoet hebben op het kruispunt van La Storta.

Pasen 1538. Allen vinden elkaar te Rome terug. Hun overtuiging is helder: hun eenheid moet kunnen samengaan met het feit dat ze verspreid zullen leven. Hoe zullen ze dit probleem oplossen? Ze zullen er over 'onderscheiden'.

DE GEMEENSCHAPPELIJKE ONDERSCHIEDING VAN 1539.

Aangezien hun dagen sinds hun aankomst vol zijn van het apostolisch werk, zullen ze zolang het nodig is 's nachts samenkomen. De gemeenschappelijke onderscheiding die bij de aanvang van de vasten van 1539 begon, werd op 24 juni beëindigd. We volgen er hier het verslag van. (Christus, nr. 47, pp. 384-391).

Het was gedurende de vorige vasten. Het ogenblik zou komen waarop wij van elkaar zouden moeten scheiden en ons verspreiden, een ogenblik waarnaar we allemaal erg verlangden om sneller het doel te bereiken dat wij ons al sinds lange tijd voor ogen hadden gesteld en vastgelegd. We besloten samen te komen gedurende de vele dagen die aan onze scheiding voorafgingen en samen onze roeping en onze levenswijze te bespreken. Wij hadden het reeds meerdere malen gedaan, maar doordat onze groep bestond uit Fransen, Spanjaarden, bewoners van Savoie en Portugezen, waren we verdeeld in verschillende opinies en meningen over onze toekomstige levensstaat, hoewel we nochtans een en dezelfde gedachte, een en hetzelfde verlangen hadden: de wil van God zoeken in de lijn van de oproep die Hij tot ons gericht had. Maar het was over de meest passende en de meest doeltreffende middelen, zowel voor onszelf als voor de naaste, dat er zich een zekere veelheid van meningen manifesteerde. (. . .)

Uiteindelijk besloten we en legden we in een gemeenschappelijk akkoord vast dat we ons met meer ijver dan naar gewoonte zouden toeleggen op het gebed, op de viering van het heilig offer en op de meditatie, en na op die wijze alle mogelijke waakzaamheid te hebben geleverd, voor de rest al onze zorgen aan de Heer over te laten. . .

Wij begonnen dus van onze kant alle moeite te doen en ons enkele vragen te stellen die een aandachtig onderzoek en een ernstige ondervraging vereisten. Wij hielden het steeds in gedachten en overwogen het gedurende de dag; ook het gebed was voor ons een middel om te zoeken. 's Avonds stelde iedereen in het openbaar de oplossing voor waarvan hij meende dat ze de beste en de meest nuttige was. Die zou dan het resultaat zijn van een gemeenschappelijke discussie en gesteund zijn op de meest waardevolle redenen.

Noch in dit voorwoord, noch in de rest van het document wordt de naam van Ignatius vernoemd. Het is de groep als zodanig die onderscheidt. Een groep, waarvan de vriendschap de verscheidenheid van temperamenten of van nationaliteiten niet verdoezeld heeft, maar waarvan het gemeenschappelijke project duidelijk is. Op dit project zullen ze niet terugkomen, want volgens de geest van de *Geestelijke Oefeningen* gaat het er om 'niet het doel te richten naar of te onderwerpen aan het middel, maar het middel naar het doel'. Iedereen zal zich dus door het gebed opnieuw plaatsen in de 'lijn van de oproep'. Dit verhindert niet een dagorde en een werkmethode vast te leggen.

Nu gaan we in op het debat zelf.

EEN ENKEL LICHAAM

De eerste vraag die de deelnemers aan de deliberatie zich stelden in het perspectief van hun verspreiding, werd klaarblijkelijk zonder moeilijkheid beantwoord:

Zouden wij bij elkaar verenigd moeten blijven, en zo nauw, in een enkel lichaam aan elkaar gebonden, dat geen enkele fysieke scheiding, zelfs een zeer grote, ons uiteen zou kunnen halen, of het omgekeerde? (...) Ten slotte komen we tot een positief antwoord. Wij meenden dat, omdat de Heer in zijn genadigheid en barmhartigheid, ons arme mensen uit verschillende landen en met verschillende gewoonten, had willen samenbrengen, om ons nauw met elkaar te verbinden, wij de eenheid van deze groep, die door God was bewerkt niet moesten verbreken, maar eerder door moesten gaan met haar te versterken en vast te leggen, door één gezamenlijk lichaam te worden. Een wederzijdse verantwoordelijkheid voor elkaar en een volkomen overeenkomst tussen elkaar zou een overvloediger vrucht voor de zielen kunnen bewerken; de krachten die zich verenigen hebben meer weerstand en energie om grote, moeilijke ondernemingen te realiseren, dan wanneer ze uit elkaar gaan en zich verspreiden.

Maar hoe konden ze dit korps dat, zoals men ziet, er op gericht was meer 'vrucht' te dragen, tot stand brengen? Wat zou de organische band zijn tussen deze fysiek van elkaar verwijderde mensen? En indien dit korps zich zou ontwikkelen, zoals men verlangde, wat zou dan de waarborg van zijn eenheid en zijn samenhang zijn?

Wij hadden allen de gelofte van eeuwige zuiverheid en de gelofte van armoede uitgesproken. Was het nodig de derde gelofte af te leggen, namelijk aan iemand van ons te gehoorzamen, om nog zuiverder, met meer eer voor God en meer verdienste, in alles de wil van de Heer te kunnen volbrengen, tegelijk met de vrije wil en het bevel van zijne Heiligheid, aan wie wij reeds van ganser harte onszelf, onze wil, verstand, werk aangeboden hadden?

Hier wordt dus het probleem van de gehoorzaamheid binnen het korps gesteld. De gezellen hebben reeds besloten te gehoorzamen aan de paus. Dit is een basispunt van hun project, waarvan zij dus niet willen afzien. Maar deze gehoorzaamheid is een uiteendrijvende kracht, want zij stuurt hen weg op zending. Anderzijds zijn zij niet onbekend met de grote monastieke traditie van de deugd van gehoorzaamheid, naar het voorbeeld van Christus. Nu krijgt de gehoorzaamheid aan een van hen een nieuwe betekenis. Het wordt een middel om hun plan te verwerkelijken: één blijven, ook wanneer ze uiteengestuurd worden. Maar zoals het elke keer gebeurt, wanneer men een project vorm wil geven met een concreet en duidelijk middel: Ze voelen er de moeilijkheden van en worden het er niet over eens. Het was nodig de onderscheiding te onderbreken en de methode te herzien:

Aangezien we verschillende dagen doorgebracht hadden met bidden en nadenken om deze vraag op te lossen, zonder dat er iets bevredigends in onze gedachten kwam, zetten we onze hoop op de Heer en begonnen we onder elkaar enkele middelen te bespreken die een meer bevredigende oplossing aan onze twijfel konden geven.

LEVENSHERZIENING

Deze halte is betekenisvol. We zijn geblokkeerd, wat moeten we doen om weer op gang te komen? Ze zijn bezig de ervaring door te maken die in de *Geestelijke Oefeningen* 'troosteloosheid' genoemd wordt. De duisternis wordt zo hevig dat ze niet meer helder zien. In dit geval, zegt Sint Ignatius, 'moeten we onze vorige beslissingen niet veranderen' - de onderscheiding moet dus verder gaan. 'Het is in tegendeel echter uitstekend onszelf krachtig te veranderen, bijvoorbeeld door ons meer toe te leggen op het gebed, de meditatie, het grondig onderzoek van onszelf...' (*Geestelijke Oefeningen*, nr. 319). Het is in die geest dat zij, na verschillende hypothesen te hebben onderzocht, drie beslissingen nemen:

1° - Iedereen zal zich zo goed mogelijk voorbereiden en toelleggen op het gebed, op het heilig offer en op de meditatie, dat alle inspanningen er op gericht zullen zijn om met betrekking tot de gehoorzaamheid, vreugde en vrede te vinden in de heilige Geest door zich zoveel mogelijk in te spannen zijn wil er toe te neigen meer te gehoorzamen dan te bevelen, indien daar een gelijke eer voor God en een gelijke lof van zijn Majesteit uit zou volgen.

2° - Geen enkele der gezellen zou over de vraag spreken met een ander, of hem naar zijn redenen vragen; aldus zal niemand door de mening van een ander beïnvloed worden, en zal er zelf niet meer toe geneigd zijn te gehoorzamen dan niet te gehoorzamen of omgekeerd, maar eenieder zal er enkel naar zoeken wat het gebed en de overweging hem als het meest nuttige zullen doen toeschijnen.

3° - Iedereen zal zichzelf beschouwen als buitenstaander bij onze groep en alsof hij er nooit deel van had uitgemaakt. Door de zaken op die wijze te bekijken, zal geen enkel gevoel hem ertoe brengen meer op één bepaalde wijze te denken of te oordelen. Maar indien hij om zo te zeggen niet betrokken is bij de zaak, zal hij zijn mening over het project - al dan niet te gehoorzamen - vrij weergeven. En hij zal door zijn oordeel uiteindelijk die partij bevestigen en goedkeuren, die volgens hem de grootste dienst aan God zal verwerkelijken en beter een blijvend behoud van de Sociëteit van Jezus zal verzekeren.

Het is niet nodig de wijsheid te onderlijnen van de wijze waarop de geestelijke vrijheid hier mogelijk gemaakt wordt, noch de actualiteit daarvan in onze tijd van gemeenschappelijke besprekingen.

GEHOORZAMEN OM TE DIENEN

De onderscheiding werd meteen hervat. Eerst werden de tegenwerpingen verzameld. Ging de gelofte van gehoorzaamheid niet in tegen het fundamentele project? De redenen die bewaard werden, laten deze ongerustheid zien. Inderdaad het aanvaarden van de drie geloften - armoede, zuiverheid, gehoorzaamheid - brengt de gezellen in een duidelijke categorie, die van de 'kloosterlingen'. Maar in die tijd hadden kloosterlingen over het algemeen een slechte naam bij de gelovigen. Lopen de gezellen dan ook niet het gevaar onderworpen te worden aan het gemeenschappelijke recht der religieuzen, met de verplichtingen die er uit voortvloeien, zoals bijvoorbeeld in kloosters wonen, of het koorgebed zingen? Dit lijkt hun niet te passen met hun plan 'voor de hele wereld beschikbaar te zijn'.

De positieve redenen weerspiegelen dezelfde zorg. De gehoorzaamheid is noodzakelijk opdat er iemand verantwoordelijk zou zijn voor de coördinatie en de uitvoering van de apostolische zendingen. Ze is eveneens onmisbaar voor het behoud, de samenhang en de ontwikkeling van het korps. De redenen van ascetische orde kwamen slechts op de derde plaats.

Het was dus door een overweging in de diepte over het samenspel tussen eenheid en verspreiding dat ze tot een beslissing kwamen, 'niet met een meerderheid van stemmen, maar met absolute unanimiteit. We gaven er dus de voorkeur aan en vonden het zelfs noodzakelijk gehoorzaam te zijn aan een van ons'.

De andere vragen hingen nog in de lucht, maar het belangrijkste punt was geregeld. In de loop van de maand mei werd Ignatius verzocht een *Formula* van het instituut, een soort basistekst op te stellen en aan de gezellen voor te leggen. Deze zou dan ter goedkeuring aan de paus worden aangeboden.

In deze *Formula* - en in de *Constituties* die er verder uit ontwikkeld zullen worden - draait alles rond de twee termen van het project:

de eenheid voor de verspreiding, of het 'korps' (het lichaam) voor de 'zending'. De zending staat voorop. Aan Jezus toegewijd, beschouwen de gezellen zichzelf als mensen met een zending. En omdat het om duidelijke zendingen gaat, die wat de tijd en de plaats betreft afhankelijk zijn van de noden van het ogenblik, is het van de Plaatsvervanger van Jezus Christus dat ze die zullen ontvangen.

Het ging erom naar de gelovigen en de ongelovigen gezonden te worden, overal waar de Plaatsvervanger van Christus zou oordelen, dat het nuttig was voor een grotere eer van God en voor het grotere nut van de zielen. De Sociëteit is inderdaad niet gemaakt voor een bepaalde plaats, maar om verspreid te zijn door heel de wereld, in verschillende streken en verschillende landen, met het verlangen de zorg van de verdeling aan de heilige Vader over te laten, om beter in hun opzet te slagen.

✻ *Constituties van de Sociëteit van Jezus,
nr. 603*

Met het oog op de zendingen wordt deze band met de paus voor elke jezuiet door een bijzondere gelofte van gehoorzaamheid uitgedrukt. Eveneens in functie van de apostolische mobiliteit zullen zij de armoede van het evangelie beleven en alle ereposten weigeren, behalve op uitdrukkelijk bevel van de paus. Om bovendien een grotere vrijheid van beweging te verzekeren, zullen zij niet verplicht zijn tot rituele boeteoefeningen, noch, zoals de monniken, om samen het koorgebed te bidden.

Wat de eenheid, de samenhang en de apostolische kracht van de leden betreft, is het de 'Generale overste' - in de zin van 'algemene', en dus zonder verwijzing naar de militaire hiërarchie! - die er de eerste verantwoordelijke van is. Door zijn gezellen gekozen, waakt hij over de oorspronkelijke richting, op de vorming van de jongeren, op de onderscheiding van wat er het meest gepast is om een dergelijke zending te vervullen en op de band tussen de gezellen die over de wereld

verspreid zijn. Iedereen zal zo intens mogelijk met hem of zijn afgevaardigden verbonden zijn. Op die wijze zal de wederzijdse kennis zo menselijk en zo diep mogelijk zijn, en kan de uitspraak ‘Gezelschap van Jezus, gemeenschap van liefde’ altijd opnieuw waargemaakt worden.

De gemeenschappelijke onderscheiding van 1539 eindigde aldus:

Voor de rest behielden we dezelfde wijze van bespreken en van vooruit te gaan, we onderzochten voortdurend de twee tegengestelde gezichtspunten en bleven bijna drie maanden bij deze vragen, van half vasten tot en met het feest van Johannes de Doper. Op die dag werd alles definitief beëindigd, in vreugde en met grote eenstemmigheid. Er waren heel wat nachtwaken, heel wat gebed, evenals geestelijke en lichamelijke vermoeidheid nodig geweest om tot deze beslissingen te komen.

DE GESLOTEN VENSTERS

De euforie was van korte duur. Paulus III ontving de tekst van de ‘Formula’ gunstig, maar hij moest nog omgezet worden in de vorm van een pauselijke goedkeuring. Het document nam de weg van de bureaucratie en bleef onderweg steken! Kon dit Ignatius verbazen na Alcalá, Salamanca, Parijs en Venetië? Vanaf hun aankomst te Rome immers waren de gezellen hatelijk belasterd en hij had een audiëntie aan de paus moeten vragen om aan dit kabaal een einde te maken.

Dit keer is het in de *Formula* van het Instituut dat de Meester van het Heilig Paleis een geur van het lutheranisme meent te ontwaren, omwille van de punten die de gezellen van andere kloosterlingen onderscheidden! Lamgelegd, maar niet moedeloos, vroeg Ignatius zijn gezellen met nog meer aandrang te bidden, spande hij machtige vrienden in, die hij bij de Curie had, en versoepelde hij zijn tekst een beetje...

Maar ze moesten nog een jaar wachten voor de goedkeuringsbulle getekend werd. Zo komt het dat de Sociëteit van Jezus officieel op 27 september 1540 werd gesticht.

22 APRIL 1541

Te Rome, in de basiliek van Sint-Paulus-buiten-de-muren. Zes van de gezellen leggen er in de kapel van Onze-Lieve-Vrouw hun geloften af. De anderen zijn immers reeds uitgezonden. Na Ignatius, die de eucharistie viert, en zich met de hostie in de hand naar hen toegekeerd heeft, spreekt elk van hen zijn gelofte uit:

‘Ik, Jean Codure, Diego Laínez, Alonso Salmeron, Paschase Broët, Claude Jay, beloof de Almachtige God, in tegenwoordigheid van de heilige Maagd Maria, zijn Moeder en van heel het hemels hof, en in aanwezigheid van de Sociëteit en van u, Ignatius van Loyola, die Gods plaats bekleedt, eeuwige armoede, zuiverheid en gehoorzaamheid, volgens de levenswijze die bepaald is in de Bulle van de Sociëteit van Jezus en in de reeds uitgevaardigde en nog uit te vaardigen Constituties. Bovendien beloof ik op een bijzondere wijze te gehoorzamen aan de heilige Vader, met betrekking tot de zendingen die in de Bulle vermeld zijn. Tenslotte beloof ik gehoorzaamheid om kinderen te onderrichten in de beginselen van het geloof, volgens dezelfde Bulle en de Constituties’.

Na de mis geven ze elkaar de vredeskus. Ignatius vertelt dat er daarna ‘een grote blijvende en zich steeds meer uitbreidende rust ontstond, tot lof van Jezus Christus onze Heer’.

Pas twee dagen ervoor heeft hij de eenparige keuze van zijn gezellen aanvaard, die hem op 9 april als algemene overste hadden gekozen. Voor hun vertrek naar Portugal hadden Franciscus Xaverius en Simon Rodrigues hun stem gegeven: Pierre Favre had de zijne uit Duitsland gestuurd. Maar Ignatius had bedenktijd gevraagd.

Na zijn priesterwijding had hij reeds achttien maanden gewacht om zijn eerste mis op te dragen. Dat was op 25 december 1538, in de Santa Maria Maggiore, waar een van de eerste afbeeldingen van de stal van Betlehem was. Nu was hij er zeker van dat Rome zijn 'heilig land' zou zijn.

Vandaag gebeurt het in Sint-Paulus-buiten-de-muren, omwille van de gezellen die allemaal weg zullen gaan of die reeds de stadsmuren verlaten hebben. Hij echter zal die avond terugkeren binnen de muren, om er niet meer uit te komen.

Hij zal blijven om het lichaam - het korps dat nu zal groeien - in eenheid en samenhang te bewaren.

8. Voor de groei van het lichaam.

Neem, Heer, en aanvaard heel mijn vrijheid, mijn geheugen, mijn verstand en heel mijn wil, alles wat ik heb en bezit. U hebt het mij gegeven, aan U, Heer, geef ik het terug. Alles is van U, beschik erover geheel volgens uw wil. Geef dat ik U mag liefhebben, die genade is mij genoeg.

∞ *Geestelijke Oefeningen, nr. 234.*

Het huis is een oud gebouw. Het voordeel ervan is dat ze zich in het centrum van Rome bevinden, vlakbij het *Capitool* en de pauselijke residentie, tegenover een kapel die toegewijd is aan Onze-Lieve-Vrouw van de Weg, *Santa Maria de la Strada*. Weldra zal de Sociëteit de verantwoordelijkheid voor de parochie krijgen en zal ze op het braakliggend terrein er omheen mogen bouwen. Dan zal Ignatius zijn intrek nemen in de pastorie. Drie kleine kamertjes met een laag plafond zullen van nu af aan zijn woning zijn.

Zijn werk bestaat vooral uit het opstellen van de *Constituties* van de Sociëteit van Jezus. Bij zijn dood zal dit niet af zijn, telkens opnieuw op stapel gezet om rekening te houden met de opmerkingen van gezellen en met nieuwe ervaringen.

Net zoals de *Geestelijke Oefeningen*, en alle beslissingen die hij van dag tot dag nam, hebben de *Constituties* vorm gekregen in zijn gebed. We hebben er nog een getuigenis van, dankzij enkele eigenhandige notities die aan de vernietiging ontsnapt zijn, en waaraan men de naam *Geestelijk Dagboek* gegeven heeft. Ze leveren ons een geheim dat zijn vrienden tijdens zijn leven niet gekend hebben.

DE MAN IN GEBED

Niet dat zij, zoals Jezus' leerlingen, niet zouden geprobeerd hebben hem te verrassen. Vooral Laínez, die volgende opmerkingen neerschrijft:

's Nachts krom hij op een terras, of op het dak van het huis, met de hemel boven hem. En hij bleef er heel stil. Hij nam zijn hoofddeksel af en bleef naar de hemel kijken. Dan viel hij op zijn knieën, maakte een diepe buiging voor God en ging dan op een klein bankje zitten, omdat zijn lichaamszwakte hem geen andere houding toeliet. Hij bleef blootshoofds en zonder beweging en de tranen begonnen uit zijn ogen te lopen als een vloed, maar zo stil en zacht dat men geen snikken of zuchten of ook maar enige lichaamsbeweging kon horen.

✞ *Uit de levensbeschrijving van Sint Ignatius
door Pedro de Ribadeneira*

Wat Laínez gezien heeft, stond in de *Oefeningen* beschreven. Het zich terugtrekken op een gunstige plaats, de uitdrukking van eerbied als teken om in gebed te komen, de keuze van de gunstige houding om te vinden wat men zoekt, innerlijke en uiterlijke rust om de aandacht wakker te houden. Maar zijn beschrijving toont tot op welke hoogte, gebaren en houdingen geen recepten zijn of overdreven voorzorgen die het gebed hinderen of de spontaneïteit ervan wegnemen, zo natuurlijk en harmonisch als ze zijn.

Ignatius beveelt ook aan, de gebedstijd voor te bereiden door er 's avonds voor het slapengaan en 's morgens bij het ontwaken aan te denken. Tot zijn laatste levensjaren las hij in zijn kamer de teksten van de mis van de volgende dag en hij 'voorzag alles' schrijft iemand die hem goed kende. Hijzelf noteert in zijn dagboek de eerste gedachte die hij bij het ontwaken had en de bedenking die hij voor het gebed maakte: 'Toen ik me op de mis wilde voorbereiden vroeg ik me af aan wie

en hoe ik me het eerst zou aanbevelen. In deze onzekerheid ging ik op mijn knieën zitten om na te denken op welke wijze ik zou beginnen". (*Geestelijk Dagboek*, nr. 32).

Van de kant van de mens die bidt, is namelijk dit van belang: te beginnen. Ignatius legt vooral op dit punt de nadruk: de keuze van de plaats, van de tijd, van de houding; de gave van zichzelf, de wijzen van bidden, het samengaan van gebed en ademhaling. Maar ook de keuze van het onderwerp, het tastbaar vertrekpunt, het gebruik der verbeelding, het doel dat men voor ogen heeft. Kortom, alles wat uitdrukt dat men slechts kan vertrekken van het punt waar men staat, dat men slechts kan bidden zoals men gemaakt is. Wij doen vaak net alsof wij ons met één vleugelslag in het hart van de gelukzalige Drie-eenheid zouden kunnen bewegen! Maar zelfs op het einde van zijn leven gaat Ignatius, die zo vertrouwd is met de Drievuldigheid als maar iemand kan zijn, nog langs de 'middelaars', zoals hij zelf zegt en aanbeveelt te doen: 'Onze-Lieve-Vrouw bidden opdat zij tot haar Zoon zou bidden; de Zoon bidden opdat Hij tot de Vader zou bidden'. (*Geestelijke Oefeningen*, nr. 147). Wij hebben het namelijk nodig, indien we nederig oprecht zijn, te vertrekken van het tastbare, ons dingen voor te stellen, langs ons bekende wegen te gaan, verhalende teksten, gebeurtenissen; Onze-Lieve-Vrouw die een der onzen was, en Jezus die midden onder ons gewoond heeft. Verder meegenomen worden is niet meer onze zaak. Wanneer Ignatius het heeft over wat hem door Gods werking overkomt, is het altijd in passieve termen: voelen, ontvangen, gegrepen, meegenomen worden...

VEERTIG DAGEN ONDERSCHIEDING (KEUZE).

Aan deze passiviteit beantwoordt Gods handelen. Dit was bijvoorbeeld het geval bij het opstellen van de *Constituties van de Sociëteit van Jezus*. Waarschijnlijk kunnen we nergens anders beter de wederzijdse integratie vatten van het gebed en van het werk van een mens dan in het *Geestelijk Dagboek*.

De methode die hij volgde bij het maken van de Constituties was: elke dag de mis opdragen en het punt waar hij mee bezig was aan God voorleggen en erover bidden. Steeds deed hij het gebed zowel als de mis onder tranen. Ik wilde die papieren over de Constituties graag allemaal zien en vroeg hem ze me een tijdje te geven. Hij wilde dat niet doen.

☞ *Autobiografie, nr. 101*

Met deze opmerking van Luis Gonçalvès da Camara eindigt het verhaal van de *Autobiografie*. Wij zijn gelukkiger dan hij, want wij bezitten de ‘papieren’ waarover hij spreekt. Op dat ogenblik overwoog Ignatius welke soort armoedebeleving de Sociëteit zou hebben. Nog concreter vroeg hij zich af of de kerken van de Sociëteit inkomsten zouden hebben. De periode die het *Geestelijk Dagboek* omvat loopt van 2 februari 1544 tot 27 februari 1545. De onderscheidingsperiode duurde echter slechts de eerste veertig dagen (2 februari tot 12 maart). Volgens de klassieke methode had hij op een blad papier alle redenen voor en tegen dergelijke vorm van armoede opgeschreven. Persoonlijk was hij geneigd tot een radicale armoede. Kwam deze neiging echter van God of enkel van hem? Om dit te weten wou hij van God een ‘bevestiging’ ontvangen: in die periode is dit het sleutelwoord in zijn *Dagboek*.

Ik ging zitten. Toen ik om zo te zeggen in het algemeen het feit wou beschouwen volledig, gedeeltelijk of helemaal niets te bezitten, had ik er helemaal geen zin meer in nog een der redenen te onderzoeken. Daarop kreeg ik andere inzichten, namelijk hoe de Zoon de apostelen uitzond om in armoede te preken, en hoe de heilige Geest hen vervolgens bevestigde door zijn geest en de talen te geven, zodat de Vader en de Zoon, door de heilige Geest te zenden, de drie Personen tegelijk deze zending bevestigden (...)

Ik deed de offerande niets te bezitten (. . .)

Ik hield haar voor aangenomen, voor bekrachtigd, enz.

☞ *Geestelijk Dagboek, nrs. 15-16,
de morgen van de 15e februari,
voor de mis)*

Vol ijver zoekt hij deze globale bevestiging door de heilige Drie-vuldigheid, omdat ze het hart is van elke menselijke beslissing die volgens Gods wil genomen wordt. Die bevestiging lijkt opeens weer op losse schroeven te staan, door zijn schuld, zegt hij, omdat hij nagelaten zou hebben tot de drie Personen te bidden. 'Zo zwaarmoedig en geestelijk in de woestijn', gaan er enkele dagen voorbij alsof hij 'in ballingschap' was. Hij bidt met aandrang:

'Eeuwige Vader, bevestig mij; eeuwige Zoon, bevestig mij; heilige Geest, bevestig mij; heilige Drie-vuldigheid, bevestig mij; mijn God, die één God zijt, bevestig mij.' Met zoveel inzet, devotie en tranen. Door dat zo vaak te herhalen. En door dat zo inwendig te voelen. En met deze woorden: 'En, eeuwige Vader, zoudt Ge me niet bevestigen?' Alsof ik zeker was van het ja. En hetzelfde tot de Zoon en tot de heilige Geest.

☞ *Geestelijk Dagboek, nr. 48, de morgen van
de 18e februari, bij de misvoorbereiding.*

De 23e februari komt de verwachte bevestiging:

Toen Jezus mij in gedachten kwam, was er een beweging Hem te volgen. Het leek mij van binnenuit dat, indien Hij het hoofd is van de Sociëteit, in volledige armoede te gaan een groter argument is dan de menselijke redenen, hoewel het me toescheen dat de andere redenen die gedurende de onderscheiding bekeken waren ook ten gunste waren van hetzelfde besluit. (. . .)

Het leek mij in zekere zin dat het het werk was van de zeer heilige Drieuldigheid dat Jezus zich toonde of liet voelen, mij herinnerend aan de dag waarop de Vader mij bij zijn Zoon plaatste.

∞ *Geestelijk Dagboek, nrs. 66-67. De laatste zin is in het manuscript omkaderd.*

Deze opmerking drukt dezelfde beweging uit als de verlichtingen van Manresa: van de Drieuldigheid naar Jezus, van Jezus naar de Drieuldigheid. Ignatius en de Sociëteit worden in deze beweging gevat. Hij is er zeker van sinds het visioen van La Storta, dat hij zich hier in herinnering roept, alsof het een bevestiging was.

De volgende dagen echter erkende hij dat hij in zijn ongeduld wellicht niet trouw was geweest in het zich laten leiden door God. Bovendien brengt zijn gebed hem tot een grotere 'eerbied' voor God en een groter wegcijferen van zichzelf. Op 12 maart ziet hij er van af nog andere 'tekens' te zoeken. 'Het ging er om, schrijft Maurice Giuliani, te beslissen ten voordele van de totale armoede. Terwijl hij op dit punt Gods wil zocht, heeft Ignatius méér gevonden: het geheim van de innerlijke armoede". (M.Giuliani, Inleiding op de franse vertaling van het *Geestelijk Dagboek*, in de reeks 'Christus', p. 26).

'DISCRETA CHARIDAD'

Deze beschikbaarheid, vrucht van de integratie van het gebed en van de overweging komt tot uiting in een zekere soepelheid die typisch lijkt te zijn voor de *Constituties*. Bij het opstellen ervan moet Ignatius niet enkel een op dat ogenblik beleefde ervaring op papier zetten. Hij denkt ook aan de toekomst. Op dat ogenblik beleeft hij de strubbelingen van de 16e eeuw. Hij weet dat de geschiedenis er nog andere in petto heeft voor de Sociëteit. Hij verlangt bovendien dat het lichaam (het korps) zich zou ontwikkelen. Welk principe is er voldoende stevig opdat noch het aantal noch de tijd de oorspronkelijke vastberadenheid

zou doen verwateren, en voldoende soepel om zich aan te passen aan de wetten van de groei en van de historische veranderingen?

Na heel wat zoeken heeft Ignatius een oorspronkelijke formule gesmeed om dit principe uit te drukken: *discreta charidad*. We moeten niet proberen die te vertalen. De ‘discretie’ drukt niet zozeer de schroom, terughoudendheid, voorzichtigheid op korte termijn uit, noch het juiste midden, het in der minne regelen, de diplomatieke voorzorgen. Wat Ignatius met deze uitdrukking wil benadrukken is de onafscheidelijke samenhang tussen de *liefde* (charidad) en de *onderscheiding* (discreta).

De *liefde* is de stroom die haar bron vindt in de Drievuldigheid en naar haar terugkeert. Het is de zin voor het onbegrensde in ons, die maakt dat geen enkele van onze verlangens ooit vervuld is en ‘ons hart onrustig laat tot het in God rust’, (Augustinus). Voor de apostel is het de overtuiging nog niets gedaan te hebben en steeds ‘meer’ te willen doen. Tenslotte is het dit geestelijke zintuig die het mogelijk maakt ‘God in alle dingen te herkennen’.

De *onderscheiding* is voor Ignatius de belichaming van de liefde. Het is in ons ook de zin voor de grenzen. Zij maakt het noodzakelijk tussen de verschillende mogelijkheden de beste dienst te kiezen. Zij zet de goddelijke liefde om in concreet menselijk handelen. Het is het nederig zoeken naar wat God ‘hier en nu’ wil.

De liefde zonder onderscheiding is een droom die niet meer langs mensenwegen gaat en verdwaalt in een oneindigheid zonder werkelijke inhoud. Onderscheiding zonder liefde is een verdorrend zoeken dat, niet in staat het eigenlijke doel van het menselijk handelen te vatten, verdwaalt in activisme.

Enkel het tweespan ‘liefde-onderscheiding’ dat helemaal in Jezus Christus, de mensgeworden liefde, beleefd wordt, maakt de synthese mogelijk tussen contemplatie en actie, tussen verlangen en werkdadigheid, tussen het universele en het particuliere.

Dit is het principe dat het opstellen van de *Constituties* geleid heeft.

Kan het antwoord op de oproepen van de liefde 'voor de grotere eer van God' - die steeds buiten bereik ligt - en 'voor het grotere goed van de mensen' - die men in alle mogelijke omstandigheden ontmoet - het zonder regels doen? 'De innerlijke wet die de heilige Geest in onze harten drukt' volstaat. Maar de *Constituties* zijn noodzakelijk om onderscheidingscriteria voor te stellen, die het de Sociëteit en elk van haar leden mogelijk zullen maken 'beter vooruit te gaan op de weg van de dienst'. (*Constituties*, nr. 134.)

Om de oproepen te beantwoorden moet het lichaam - het korps - dus groeien. Toch zal men kieskeurig zijn om nieuwe leden aan te nemen. Men zal ze op de proef stellen. Diegenen die niet gemaakt zijn voor dergelijke levenswijze zal men helpen een andere weg te vinden. (*Constituties*, 1e, 2e en 3e deel). Diegenen die blijven zijn bestemd om 'door de verschillende delen van de wereld te trekken' om de mensen te helpen. Toch zullen ze eerst lange jaren studeren. Ze moeten namelijk geen beminnelijke zwervers zijn, maar mannen die zo competent zijn als maar mogelijk is, in staat zich te weren in alle takken van de wetenschap en in alle culturen. (*Constituties*, 4e deel).

Dan zullen ze opgenomen worden in de Sociëteit. Ze zullen beloven te gehoorzamen aan de Paus, helemaal beschikbaar te zijn om uitgezonden te worden. Ze zullen ook beloven een bijzondere zorg te besteden aan de geloofsopvoeding van jongeren. Zo zullen ze, zelfs wanneer ze in het meest briljante werk ingeschakeld zijn, zich herinneren dat Gods eer in de nederigste dienst moet worden gezocht. De gehoorzaamheid zal dienaars van hen maken. De armoede zal hen vrij maken. Aan Christus gebonden, vrij om te dienen, om de mensen te bevrijden en hen aan Jezus Christus te binden. (*Constituties*, 5e en 6e deel). Bij de keuze van de zendingen en van hen die gezonden worden zal diegene die zendt zich laten leiden door het criterium van de liefde. 'Het goed is des te goddelijker naarmate het universeler is', maar eveneens door de criteria van de werkdadigheid: 'het dringendste, het duurzaamste'. Hij die

gezonden wordt zal echter zelf ter plaatse de meest geëigende middelen onderscheiden die nodig zijn om zijn zending te vervullen. Hij is niet zomaar iemand die uitvoert. (*Constituties*, 7e deel).

Door de liefde verspreid, zullen de gezellen door de liefde samen gehouden worden. De gehoorzaamheid zal hun eenheid bewaren. Het gebed zal hen in Christus samenbrengen. Maar ze zullen ook de eenvoudige middelen van de briefwisseling, van het doorgeven van nieuws, van de gastvrijheid en van de regelmatige samenkomsten niet vergeten. De generaal - de algemene overste - is verantwoordelijk voor de eenheid, niet zozeer door de centralisatie dan door de communio. Maar iedereen is op zijn plaats en volgens zijn middelen verantwoordelijk voor het behoud en de ontwikkeling van het lichaam - het korps. (*Constituties*, 8e ,9e en 10e deel).

Zo was Ignatius, zo zal elke jezuïet trouw zijn aan zijn roeping. 'Ongeduldig omwille van de grenzen' (G. Fessard), maar in staat zijn leven door te brengen binnen de vier muren van een kleine kamer. Een jezuïet uit de 16e eeuw drukte dit kernachtig uit: 'Niet begrensd zijn, zelfs door het oneindige, en toch zijn plaats vinden in het onooglijke, dát is goddelijk'. 'Het oneindige', dat is de liefde; 'het onooglijke', dat is de onderscheiding.

GEEF MIJ DE VERLIEFDE NEDERIGHEID.

Op 30 maart 1544 schrijft Ignatius in zijn *Dagboek*:

(Tijdens mijn gebed) leek het mij dat de nederigheid, het ontzag en de eerbied niet bang, maar verliefd moeten zijn. En dit versterkte zich in mijn geest, die herhaalde: 'Geef mij de verliefde nederigheid', terwijl ik in deze woorden nieuwe bevestiging ontving. Tegelijkertijd tegen de tranen gevochten om meer aandacht te hebben voor deze verliefde nederigheid. Vervolgens, gedurende de dag, grote vreugde bij de herinnering daaraan. Het leek me toe dat ik hierbij niet zou stil staan,

maar dat daarna hetzelfde zou komen tegenover de schepselen, namelijk verliefde nederigheid.

✻ *Geestelijk Dagboek, nrs. 178-179.*

Humildad amorosa, is dat niet hetzelfde als *discreta charidad*, wanneer men de termen omwisselt? Tegenover zijn Schepper en Heer heeft Ignatius zich heel klein gevoeld. Maar door Hem aangetrokken, voelt hij zich meegenomen in de stroom van de drievuldige liefde. Zó zal ‘deze zeer kleine Sociëteit van Jezus’ zijn, als God het wil.

Nee, hij zal daar niet blijven stilstaan, omwille van de liefde voor zijn broeders en van de mensen van de hele wereld, voor de muziek en de kastanjes van zijn land, voor de eenvoudige vreugden en de grote inspanningen, indien God en Zijn dienst maar de eerste plaats behouden. Hoe zou hij daar stil kunnen staan, hij die op zekere dag alle grenzen overschreed door te zeggen:

‘Neem, Heer, en aanvaard heel mijn vrijheid...’

28 JUNI 1553

Uittreksels uit een brief van Ignatius aan Franciscus Xaverius.

Zeer geliefde broeder in onze Heer,

Wij hebben hier uw brieven van de 28e januari later dan naar gewoonte ontvangen. En het ligt daaraan dat u niet zo snel als ik gewild had een antwoord gekregen hebt. Wij hebben vernomen dat God onze Heer door uw dienstwerk de deur geopend heeft voor de verkondiging van zijn Evangelie en de bekering van de heidenen in Japan en China. We zijn daar zeer sterk door vertroost geweest in zijn goddelijke Majesteit. We hopen dat Hij elke dag gekend en verheerlijkt zal worden, in de landen die door Gods gunst zijn kudde zullen doen groeien in tijd en ruimte(...)

Bij het overwegen echter, van de grotere dienst van God onze Heer en bij de hulp die geboden moet worden aan de zielen in deze landen waarvan het goed afhangt van Portugal, heb ik besloten u in naam van de heilige gehoorzaamheid te vragen bij de eerste gelegenheid voor een gunstige overtocht, tussen zoveel wegen de weg naar Portugal te nemen. Opdat u deze maatregel ginder zoudt kunnen verklaren aan hen die u voor het goed van Oost-Indië zouden willen vasthouden, zal ik u de redenen zeggen die me hier tot deze beslissing brengen. Ze houden eveneens rekening met het goed van Oost-Indie.

Ten eerste, weet u hoe belangrijk de gunstige verordeningen zijn die de koning van Portugal kan uitvaardigen voor het voortbestaan en de groei van het christendom in deze landen, in Guinea en in Brazilië (...). U weet eveneens hoe belangrijk het is voor het goed van Oost-Indië, dat de mensen die men er heen stuurt bekwaam zijn voor het doel

dat men, in deze landen of elders, voor ogen heeft. Uw komst naar Portugal en Rome zal daartoe uiterst nuttig zijn (...). Onafhankelijk van deze redenen meen ik dat u de koning zult kunnen warm maken voor de Ethiopische kwestie. Reeds enkele jaren is hij van plan iets te ondernemen en nooit ziet men er iets van tot stand komen. Hetzelfde voor Congo en Brazilië (...).

Ik beveel mij van ganser harte aan in uw gebeden en ik bid de goddelijke en soevereine goedheid ons in alles zijn volkomen genade te willen schenken opdat wij steeds gericht zouden zijn op zijn zeer heilige wil. Helemaal de uwe in onze Heer.

Ignatius.

9. De wil tot ondernemen

Het is eigen aan de goede geest moed, kracht, vertroosting, tranen, ingevingen en rust te geven, en aldus alles te vergemakkelijken en alle hindernissen weg te nemen opdat men verder kan gaan met het goede te doen.

☞ *Geestelijke Oefeningen, nr. 315.*

Franciscus Xaverius heeft de brief die we net lazen niet ontvangen. Hij was op 2 december 1552 op het eiland Sancian, in het zicht van China, overleden. Dit nieuws kwam pas drie jaar later te Rome aan!

Men kan zich Franciscus gemakkelijk voorstellen, terwijl hij goedmoedelijk over de schouders van zijn meester kijkt om te volgen wat deze neerschrijft. Ignatius eindigde een andere brief als volgt: ‘helemaal de uwe, zonder u ooit te kunnen vergeten’. En Franciscus antwoordde: ‘Die woorden heb ik onder tranen gelezen, onder tranen schrijf ik u. Helemaal vol van de herinneringen van vroeger denk ik aan de grote liefde die u gehad hebt en die u nog steeds hebt voor mij.’

‘De herinneringen van vroeger’, het zijn de jaren van het samen gezelschap, tot in de lente van 1540, tot Ignatius Franciscus liet weten dat de koning van Portugal mannen voor Oost-Indië vroeg:

- Esta es vuestra empresa! (Dát is een zaak voor u!)
- Pues! Sus! Heme aqui! (Wel! Vooruit! Hier ben ik!)

Zo vertrekt de apostel! Lissabon, de Kaap, India, de Molukken, Japan, de poorten van China: alles samen bijna 100.000 kilometer.

Ondertussen komen in *Santa Maria della Strada* heel wat vragen binnen voor Azië, Afrika, Amerika. De Paus wil theologen voor het concilie dat hij te Trente zal openen. Er zijn ook mensen nodig voor de brandhaarden van de Reformatie, Duitsland, Frankrijk, Ierland. Men smeekt om colleges en de Jezuïeten ontdekken zichzelf als leraars... Hoe kan men daaraan beantwoorden ?

Meer dan het verlangen zijn vriend terug te zien, is het deze zaak, die de brief van 15 juni 1553 verklaart. Die werd namelijk gedicteerd vanuit de zorg voor het meest universele goed. Franciscus moet teruggebracht worden naar een centrum waar beslissingen getroffen worden. Als hij uit Azië teruggehaald wordt, is het omwille van Azië zelf, maar ook voor Guinea, Brazilië, Congo en Ethiopië. Zijn overtuigingskracht zal de koning van Portugal stimuleren. Zijn apostolische ijver zal roepingen verwekken. Zijn ervaring zal een onderscheiding mogelijk maken die meer ter zake is. Zijn vreugde zal de rest doen...

OPROEP TOT DE VREUGDE

Eén van Franciscus Xaverius' brieven had veel ophef gemaakt in Rome, Portugal en Parijs. Gedateerd de 15e januari 1544 te Cochin en verspreid met de middelen van de tijd, stond er onder andere in:

Vaak krijg ik lust te roepen tegen de universiteiten, vooral tegen de universiteit van Parijs, alsof ik in de Sorbonne was, en met al mijn krachten als een gek en buiten mezelf uit te schreeuwen. Ik zou mijn woorden schreeuwend richten tegen hen die zich erom bekommeren veel te weten, veel meer dan door hun wetenschap hen te helpen die haar nodig hebben (...). Zeker zouden er dan velen een andere weg en een andere levenswijze kiezen en verlangen veeleer Gods wil te

horen. En na hem gehoord te hebben zouden ze zich met een groot en ijverig verlangen inspannen hem in zichzelf te vervullen, veel meer dan voortdurend de menselijke wijsheid te volgen en zich daarop toe te leggen: 'Mijn God, zouden ze zeggen, zie, ik ben klaar en uitgerust, wat zoudt Ge willen dat ik doe? Zend mij daar waar Ge wilt, naar Oost-Indië of naar het eind van de wereld, mijn God en mijn Heer, indien dat uw wil is.' Ze zouden zeker rustig en met plezier leven (...).

Ik weet niet wat ik nog meer over deze streken kan zeggen dan dit: ze zijn zo groot. De vertroosting die door God onze Heer meegedeeld worden aan hen die onder de ongelovigen werken om hen te bekeren tot het geloof in Christus... Indien er in dit leven enige vreugde bestaat, is het zeker deze (...). Ach, indien zij die de wetenschappen bestuderen zich evenveel inspanden om zich in staat te stellen deze vertroosting te smaken, als zij zich dag en nacht inspannen om de wetenschap te verwerven! Ach, indien een student, de vreugde die hij zoekt in het begrip van wat hij leert, zou zoeken door zijn naaste te laten voelen wat hem noodzakelijk is om God te kennen en te dienen, hoeveel meer zou hij vertroost zijn?

Oproep om te vertrekken, oproep tot vreugde. Niet die vreugde die rust op de zelfvoldaanheid, maar de vreugde die op weg zet naar nieuwe opdrachten, zoals Onze-Lieve-Vrouw na het bezoek van de engel. Deze vreugde waarvan Ignatius zegt dat ze eigen is aan God, wanneer Hij ons komt bezoeken. Ondanks de beproevingen van zijn laatste jaren is ze in het hart van Ignatius. Ze geeft hen die hem ontmoeten de moed te ondernemen en te volharden in het huis te Rome, in de stad, in de wereld.

TE SANTA MARIA DELLA STRADA

Het huis is te klein, dikwijls te lawaaierig naar de zin van Ignatius. Het krioelt er van de novicen. Het is een kruispunt van mensen die terug komen van een zending, op sommige dagen een echte karavaanherberg...

Dagelijks ziet hij twee naaste medewerkers: zijn secretaris, Juan de Polanco, een werkslaaf met een zeer heldere geest; en Luis Gonçalves da Camara, die belast is met de zaken van het huis, een man die handig is in het ontfutselen van vertrouwelijke gegevens. Dankzij hem bezitten we de *Autobiografie* en een *Memoriaal* dat van dag tot dag weergeeft wat er tussen de 26e januari en de 23e oktober 1555 in dat huis van Onze-Lieve-Vrouw van de Weg voorviel.

Wat opvalt is de buitengewone eenvoud die er heerst. Allen vereren Ignatius als een uitzonderlijk wezen, maar iedereen kan vrijuit blijven spreken. Hij verlangt dat men elkaar bij de voornaam noemt. Een dag waarop een familielid hem komt opzoeken, kondigt de portier aan: 'Inigo, Araoz is hier en wil u spreken...' Aan tafel behandelt hij de lopende zaken met zijn tafelmanen. Zelf eet hij heel weinig, maar heel traag, om tegelijk met de anderen te eindigen. Het vlees is er niet altijd overvloedig. Op een keer brengt men enkele eieren en... tandenstokers! Waarop een van de tafelmanen opmerkt dat deze laatste rekvisieten overbodig zijn. Ignatius had veel plezier met deze spitse opmerking.

In huis heeft hij twee grote zorgen: de zieken en degenen die bekoord worden. Dagelijks heeft hij een onderhoud met Gonçalves. Ondanks grote financiële moeilijkheden laat hij een landhuis kopen, 'de wijngaard'. Hij heeft de spelen ervoor voorzien en georganiseerd: een soort hinkelspel en een spel met werpschijven.

Hij beurt de twijfelaars op. Iemand die meent dat hij onwaardig is vertelt hij zelf schreiend de zonden van zijn leven. Een ander die hem komt zeggen dat hij niet meer kan, antwoordt hij: 'Kom, dat gaat wel!', maar op zo'n manier, met zo'n gelaatsuitdrukking, dat deze banale uitspraak een einde maakt aan de moedeloosheid.

De vorming van de jongeren is erg veeleisend maar toch gedoseerd. Niets lijkt op de al te bekende ‘jezuïetengietvorm’. Een novice van een adellijke romeinse familie leek er onder te lijden dat hij blootgesteld was aan het zicht van iedereen, bij het bouwen van een muur langs de straatkant. ‘Dat is jouw werk niet, zegt hij hem, jij hebt wat anders te doen in huis’. Men vertelt ook dat Pedro de Ribadeneira, toen hij nog een jonge novice was, op zekere dag de hinkende Ignatius achter zijn rug nabootste en daarvoor een penitentie naar keuze opgedragen kreeg. Pedro vroeg een dag verlof voor iedereen... En de traditie van een vakantiedag ter ere van het ‘gebroken been’ vestigde zich.

Toch is de levensregel er streng en Ignatius waakt over de minste tekortkomingen, vooral wanneer iemand anders benadeeld wordt. Hij houdt het monopolie van de penitenties niet voor zich. De kok, bijvoorbeeld, moet ze geven aan diegenen die niet melden wanneer ze afwezig zijn bij de maaltijd, ook als het theologieprofessoren zijn, of indien ze door de Paus zelf opgehouden waren! Velen worden ook weggestuurd. Gonçalves noteert echter dat ze vertrokken met vriendschappelijke gevoelens tegenover Ignatius en de Sociëteit.

De vriendschap leek wel het meest eigene van de gemeenschap. Ze straalt uit Ignatius, die eerder gezellen dan ‘zonen’ verlangt. Hij krijgt ze terug, door kleine attenties, vooral wanneer hij ziek is. Men brengt hem gepofte kastanjes, klaargemaakt zoals in Azpeitia. Of André des Freux wordt gevraagd klavecimbel voor hem te spelen. En de muziek montert hem weer op. Hij die zoveel moed geeft, wordt ook zelf bemoedigd.

IN DE STAD

Het huis is open naar de stad. En de stad, dat is enerzijds het pauzelijk hof, anderzijds het arme volk: twee werelden!

Vanaf hun aankomst hebben de gezellen zich tot de kleinen gewend, en niet enkel om het goede woord te verkondigen. Tijdens de winter van 1538-39 stelden ze hun huis wijd open om de van honger en

kou uitgeputte mensen te helpen. Ze bekommerden zich over joden, prostituees en bedreigde jonge meisjes. Ze konden heel wat krachten mobiliseren ten gunste van de meest beproefden.

De andere wereld, dat is het hof. Te Rome heeft Ignatius vier pausen gekend. Paulus III, die de Sociëteit goedkeurde en Julius III, die haar bevestigde, waren vol zorg voor de hervorming van de Kerk. Maar de moed ontbrak hen om het belangrijkste te ondernemen. 'Indien de Paus zich hervormt, zei Ignatius, zichzelf en zijn huis, en de kardinalen te Rome, blijft er niets anders meer te doen, de rest zal snel en vanzelf gebeuren'. De man op wie hij hoopte, Marcellus II, stierf drie weken na zijn verkiezing. Zijn opvolger kon gevaarlijk zijn voor de Sociëteit. Kardinaal Gian Pietro Carafa had geprobeerd zich te verzetten tegen de stichting van de Sociëteit: op 23 mei 1555 werd hij gekozen onder de naam van Paulus IV.

Bij dit nieuws, vertelt Gonçalves, was Ignatius erg bewogen en vertrok zijn gezicht zeer, en, naar ik later vernam, werden zijn botten door elkaar geschud. Zonder een woord te zeggen stond hij op en ging hij zijn kapel binnen om te bidden. Wat later kwam hij er uit, zo vreugdevol en zo tevreden, alsof de keuze overeenkwam met wat hij verlangd had.

☞ *Memoriaal, nr. 93.*

Had hij van zichzelf niet gezegd dat een kwartier gebed voldoende zou zijn om de opheffing van de Sociëteit te kunnen verwerken? Zijn moed in de beproeving vond haar bron in God, net zoals al het andere.

Bij de ondernemingen die hij opzet, schrijft Gonçalves nog, schijnt hij vaak helemaal geen menselijke voorzichtigheid in acht te nemen (...). Hij lijkt veeleer alles te doen, enkel steunend op zijn godsvertrouwen. Hoezeer hij echter de menselijke voorzichtigheid naast zich laat, wanneer hij een onderneming

opzet, zozeer neemt hij alle menselijke en goddelijke voorzichtigheid in acht bij de uitvoering ervan en bij het zoeken naar de middelen om vooruit te gaan. Een zaak die hij onderneemt, lijkt hij eerst met God te bespreken. En wij, aangezien wij niet merken dat hij het met God besproken heeft, zijn verwonderd te zien hoe hij het aanpakt.

☞ *Memoriaal, nr. 234.*

Een handelswijze die men terugvindt in een zegswijze die men hem toeschrijft:

Laat dit de eerste regel zijn van wat ge onderneemt: vertrouw zo op God, alsof het succes ervan helemaal van u afhing en helemaal niet van God. Span u er echter zozeer voor in, alsof gij niets en God alles alleen deed.

Deze zegswijze lijkt zo paradoxaal dat men gemeend heeft de volgorde van de bijzinnen te moeten omkeren. C. Fessard (*Dialectique des Exercices*, p. 305 vv.) stelt voor haar zo te laten en legt haar aldus uit: op God vertrouwen veronderstelt dat God wil dat de activiteit van de mens zich in al zijn ondernemingen ontplooit, ‘alsof het succes in alles van mij, niet van God afhing’; maar het menselijk handelen moet uiteindelijk verwijzen naar God, in wie elke menselijke onderneming voltooid wordt.

EUROPESE POLITIEK.

‘Span u echter zo in... alle middelen’, zelfs de politiek, op voorwaarde dat de onderneming ‘eerst met God besproken is’.

Men heeft zoveel gesproken over de ‘macht’ van de jezùieten dat de huidige biografen uiterst discreet zijn over de politieke activiteit van de stichter. Net alsof dit middel hem en zijn apostolisch project niet waardig zou geweest zijn. Ondanks de inspanningen van de Kerk denkt

trouwens een te groot aantal christenen op die manier over de politiek. Anderen betreuren in Ignatius' handelen geen weerklank te vinden van een strijd tegen de verdrukkingsvormen van zijn tijd. Indien het waar is dat hij geen probleem heeft kunnen maken van wat slechts veel later in het geweten van de mensheid opgekomen is, moet men toch opmerken dat de aandacht die hij in het boekje der *Geestelijke Oefeningen* geeft aan de kerkelijke ambten niet toevallig is, of alleen maar een voorbeeld. Doordat hij het in zijn eigen familie beleefd had, was hij er zich immers van bewust dat wie van dergelijke voordelen genoten, een klasse van bevoorrechten vormden, verdrukkers van kleine mensen.

Toch heeft hij een bijzondere aandacht gehad voor wat men de 'grote politiek' noemt en deze aandacht was, hoe eigenaardig ook, niet los van zijn globaal project. Waarom stelde hij Keizer Karel voor een vloot te bewapenen in de Middellandse Zee? Waarom schreef hij een brief aan de jezuïet-missionaris Petrus Canisius, over de wijze waarop de Duitse kwestie geregeld kon worden?

Eén ding zal ons toch niet verwonderen: dat zijn aandacht ging naar twee brandhaarden in Europa en naar het keerpunt tussen twee historische momenten. In de Middellandse Zee behoort de oorlog tegen de Islam nog tot de Middeleeuwen. In Duitsland zijn de Hervorming en de breuk in de christenheid een fenomeen van de moderne tijden.

In 1552 put Keizer Karel zich uit in de beslissende strijd tegen Suleiman. Door zijn Middellandse Zeeproject stelt Ignatius hem voor opnieuw het initiatief te nemen. Niet voor de eer van de wapens, maar om de christenen te redden die in slavernij meegenomen waren en vaak bedreigd hun geloof te verloochenen. Hij wilde de betrekkingen tussen Spanje en Italië, tussen Europa, Afrika en het Nabije Oosten herstellen. Hij verlangde de gelofte van Montmartre te verwerkelijken.

In Duitsland is het land door de godsdienstige kwestie verdeeld. De 'godsdienstgesprekken' voeren tot geen enkel resultaat. Koning Ferdinand is ontmoedigd. Ignatius' brief, een reeks voorstellen tot actie, is geen contrareformatorisch programma, maar een manier om de

verantwoordelijken te zeggen: ‘Hou op bang te zijn en te dralen! Kies tussen alle mogelijke initiatieven deze uit die u het beste lijken. En beslis dan. Handel. Dan zult u het vertrouwen en de rust terugvinden in de actie’.

Stand houden, het initiatief nemen, de middelen kiezen, moedig doorzetten, dit zijn, zoals men ziet, dezelfde raadgevingen als in de *Geestelijke Oefeningen*. Dit zou ons niet moeten verwonderen van een man die zijn leven zo sterk tot eenheid gebracht had, dat hij op het einde van zijn leven kon zeggen dat hij ‘telkens als hij God wou vinden, om het even wanneer, hij Hem vond’. (*Autobiografie*, nr. 99).

OVERAL IN DE WERELD.

Hij vond hem zeker nog meer in zijn briefwisseling. Dagelijks vertrokken er tientallen brieven uit *Santa Maria della Strada* in de richting van de steden van Europa, Oost-Indië, Japan, gericht tot de zijnen of tot andere personen die om verschillende redenen verantwoordelijk waren voor het lot van de mensen. Men heeft er meer dan zesduizend kunnen verzamelen. Hoeveel zijn er echter verloren gegaan? ‘Ik moet aan de hele wereld schrijven. Gisteravond hebben we nagerekend dat we nu al meer dan tweehonderdvijftig brieven in alle richtingen rondsturen’, schrijft hij reeds in 1542.

Het aantal schaadt de kwaliteit niet. Elke brief is tweemaal opgesteld. Vriendelijk vraagt hij Pierre Favre hetzelfde te doen. Stel u in mijn plaats, laat hij hem verstaan. Uw brieven bevatten waardevolle informatie, maar zonder orde naar voor gebracht en doorspekt met ontboezemingen en vertrouwelijke mededelingen die ik niet zomaar in om het even welke handen kan geven! Indien ge dus wilt, schrijf twee brieven, de ene met de informatie, de andere met uw vertrouwelijke mededelingen.

Letten we, in verband met de briefwisseling, nog op de eenheid tussen Ignatius’ dagelijks leven en de geest van de *Geestelijke Oefeningen*: ‘Ten eerste moet de liefde meer gelegen zijn in daden dan in

woorden. Ten tweede, de liefde bestaat uit wederzijdse communicatie'. (Geestelijke Oefeningen, nrs. 230-231). Indien hij zoveel nadruk legt op de briefwisseling in de Sociëteit, is het omdat de communicatie de uitdrukking is van de *communio*, de gemeenschap. De brieven die hij stuurt werden vaak overgeschreven en verspreid. De brieven die hij ontvangt moeten aan anderen kunnen getoond worden. Want de gemeenschap tussen de leden onderling is er voor een nog grotere gemeenschap, die van alle mensen in het Lichaam van Christus. Voor een bescheiden deel zal de Sociëteit de groei daarvan moeten verzekeren. Zoals 'daden meer waard zijn dan woorden' zijn informaties dus meer waard dan ontboezemingen, om beter te kunnen onderscheiden wat ondernomen kan worden.

Te midden van het netwerk is Ignatius vooral de man van de onderscheiding en de beslissing, overgeleverd aan Gods Geest, overgeleverd aan de verwachtingen van de mensen. Wanneer hij in de *Constituties* het portret van de Generaal uitschrijft, zegt hij:

Hij zou begiftigd moeten zijn met een groot vermogen te begrijpen en te beoordelen, opdat hij dergelijke gave niet zou missen zowel bij de theoretische als bij de praktische vragen die zich zullen voordoen. En, hoewel de doctrine erg belangrijk is voor degene die verantwoordelijk zal zijn voor zoveel mensen, zijn de bedachtzaamheid en de ervaring der geestelijke en inwendige dingen om de verschillende geesten te onderscheiden, om aan zoveel personen in hun geestelijke noden raad en hulp te kunnen verstrekken, en ook het onderscheidingsvermogen in uitwendige zaken en in de wijze om zo'n verschillende zaken te behandelen en zich te gedragen tegenover zoveel verschillende mensen binnen en buiten de Sociëteit noodzakelijker.

Hij dacht er niet aan een zelfportret te maken! Maar dit is hem wél...

En het is om dit tot het einde toe te beleven dat de laatste post nog de avond van de 30e juli 1556 werd verstuurd.

31 JULI 1556

Bij het begin van de maand is Ignatius gaan uitrusten in 'de Wijngaard'. Uiterste vermoeidheid, ondraaglijke pijn... Is het ogenblik gekomen om zich te gaan voegen bij zijn gezellen, Diego Hoces, 'de eerste die stierf', en Jean Codure, net na de geloften van Sint-Paulus-buiten-de muren, en Pierre Favre, bij de terugkeer van zijn reizen, en Franciscus, in het zicht van China?

De laatste dagen is hij teruggekomen naar Santa Maria della Strada en heeft hij zich opnieuw geschikt naar het oordeel van zijn geneesheer.

Gisteravond, donderdag, had hij zoals alle dagen nog een gesprek over de lopende zaken. Dan heeft hij Juan de Polanco gevraagd naar de Paus te gaan om hem de zegen voor de stervenden te vragen. Maar de geneesheer was niet ongerust en Polanco liet opmerken dat er nog heel wat dringende post af te werken was. De briefwisseling! De gezellen!...

- Goed. Doe zoals u wilt. Ik laat het aan u over.

En hij blijft alleen.

Rond middernacht hoort de broeder die in de kamer ernaast woont:

- Mijn God.

Dan stilte.

De morgen van de 31e komt men zijn kamer binnen. De doodstrijd is begonnen. Polanco haast zich naar de residentie van de Paus. Wanneer hij terugkomt met de zegen is Inigo gestorven.

Duizend gezellen, verspreid 'over de hele wereld' zullen beetje bij beetje het nieuws vernemen dat door Polanco aangekondigd wordt: hij is vertrokken 'zonder ons te roepen om ons zijn zegen te geven, zonder een opvolger aan te duiden, zonder de laatste hand gelegd te hebben aan de Constituties, zonder ook maar een van die plechtige handelingen die de dienaren Gods gewoon zijn te doen... Hij stierf op de meest gewone wijze ter wereld'.

